

Opinnäytetyö (AMK)

Sosionomi

2020

Noora Koski & Toni Toivola

TURVAPAIKKA HAKEVIEN LAPSIPERHEIDEN TUKEMINEN TOIMINNALLISIN MENETELMIN

– Opas Pansion vastaanottokeskuksen perheiden
kanssa tehtävään kerhotoimintaan

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Sosionomi

2020 | 38 sivua, 23 liitesivua

Noora Koski & Toni Toivola

TURVAPAIKKAA HAKEVIEN LAPSIPERHEIDEN TUKEMINEN TOIMINNALLISIN MENETELMIN

- Opas Pansion vastaanottokeskuksen perheiden kanssa tehtävään kerhotoimintaan

Kehittämistyön tehtävänä oli laatia Pansion vastaanottokeskukselle toiminnallisten menetelmien opas, jota työntekijät ja vapaaehtoiset voivat hyödyntää turvapaikanhakijaperheiden kanssa tehtävässä työssä. Opas sisältää toiminnallisia menetelmiä neljässä eri kategoriassa: tutustuminen, kädentaidot, musiikki ja liikunta. Toiminnan päätavoitteena oli vanhemmuuden ja lasten ja vanhempien välisen vuorovaikutuksen tukeminen.

Kehittämistyössä käytettiin työmenetelmänä dialogista kehittämiskeskustelua sekä Pansion vastaanottokeskuksen työntekijöiden että asiakkaiden kanssa. Kehittämiskeskustelun ja teoreettisen tiedon hankinnan pohjalta luotiin kuusi perhekerhokertaa sisältävä kokonaisuus, jossa testattiin käytännössä toiminnallisia menetelmiä asiakasryhmän ohjaamisessa. Asiakkailta kerättiin palautetta koko prosessin ajan ja toimintaa muokattiin koko kehittämistyön tekemisen ajan.

Lopputuotoksena tehty opas sisältää hyväksi koettuja toiminnallisia menetelmiä turvapaikanhakijaperheille. Lisäksi se sisältää menetelmiä, joita ei ole käytännössä testattu, mutta joiden arvellaan asiakasryhmästä saadun kokemuksen perusteella olevan toimivia ja tavoitetta tukevia. Oppaan sisältämät toiminnalliset menetelmät ovat suunniteltu niin, että vanhemmat ja lapset tekevät asioita yhdessä, mikä voi lievittää vaikean elämäntilanteen aiheuttamaa stressiä ja parantaa perheen sisäistä vuorovaikutusta.

ASIASANAT:

Vuorovaikutus, turvapaikanhakija, toiminnalliset menetelmät

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Bachelor of Social Services

2020 | 38 pages, 23 pages in appendices

Noora Koski & Toni Toivola

SUPPORTING ASYLUM SEEKER FAMILIES WITH CHILDREN BY FUNCTIONAL METHODS

- A guide of club activities with families at the Pansio reception center

The task of development work was to compile a guide of functional methods for Pansio reception center, which employees and volunteers can use in their work with asylum seeker families. The guide includes functional methods in four different categories: familiarization, craftsmanship, music and sportive activities. The main goal of activities was to support parenting and the interaction between children and parents.

In development work, a dialogue development discussion was used as a working method with both the employees and customers of the Pansio reception center. Family club was created based on the development discussion and the acquisition of theoretical knowledge. The club consisted six times and functional methods were tested for guiding a client group. Feedback was collected from clients throughout the process and activities were modified throughout the development work. The final product is a guidebook which includes tested and useful functional methods proven to be good for asylum seeker families.

The final product is a guide which includes tested and useful functional methods proven to be good for asylum seeker families. It also includes methods that were not test in practice but are based on the experience gained from the clients to be viable and mutually supporting the goals. The functional methods in the guide are designed to help parents and children do things together, which can relieve the stress of a difficult life situation and improve interaction within the family.

KEYWORDS:

Interaction, asylum seeker, functional methods

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 MAAHANMUUTTAJATYÖ	7
2.1 Turvapaikanhakijat Suomessa	7
2.1.1 Kansainväliset sopimukset	10
2.1.2 Turvapaikanhakijoiden palvelut ja oikeudet	11
2.2 Viestintä ja ohjaus maahanmuuttajatyössä	13
3 VANHEMMUUDEN JA VUOROVAIKUTUKSEN TUKEMINEN	15
3.1 Kulttuurin huomioiminen vanhemmuuden tukemisessa	15
3.2 Vanhempien ja lasten välisen vuorovaikutuksen tukeminen sosiaalialalla	16
3.3 Toiminnallisen ryhmän ohjaaminen maahanmuuttajaperheille	18
4 KEHITTÄMISTYÖN PROSESSI	21
4.1 Kehittämistyön tavoite ja kehittämistehtävä	21
4.2 Kehittämismenetelmät	22
4.3 Kehittämistyön prosessin vaiheet	23
5 KEHITTÄMISTYÖN TUOTOS	26
5.1 Oppaan syntyminen	26
5.2 Oppaan sisältö	26
6 KEHITTÄMISTYÖN ARVIOINTI	29
6.1 Kehittämistyön menetelmien arviointi	29
6.2 Asiakaspalaute	30
6.3 Toimeksiantajan arviointi prosessista ja tuotoksesta	30
6.4 Työryhmän arviointi prosessista ja tuotoksesta	31
7 POHDINTA	33
7.1 Sosionomin kompetenssit ja ammatillinen kasvu	33
7.2 Kehittämistyön tulevaisuus	35
LÄHTEET	37

LIITTEET

Liite 1. Perhekerhomainos

Liite 2. Metsäretki

Liite 3. Palautekuvakortit

Liite 4. Toiminnallinen perhekerho Pansion vastaanottokeskuksessa – Ohjaajan opas

KUVAT

Kuva 1 Uusien turvapaikkahakemusten määrä (Maahanmuuttoviraston tilastot)	8
Kuva 2 Turvapaikanhakijat lähtömaittain (Maahanmuuttoviraston tilastot)	8
Kuva 3 Turvapaikanhakuprosessi (Maahanmuuttovirasto 2018)	9

TAULUKOT

Taulukko 1 Kehittämistyön prosessin aikataulus	25
--	----

1 JOHDANTO

Maahanmuuttajatyön määrä Suomessa kasvoi merkittävästi vuodesta 2015 alkaen, jolloin Suomeen saapui pakolaisia enemmän kuin koskaan ennen. Sen seurauksena Suomeen perustettiin useita vastaanottokeskuksia, joissa on yhä paljon perheitä ja yksin saapuneita henkilöitä, jotka odottavat edelleen päätöstä turvapaikanhakuprosessissa. Vaikka suurin piikki maahan saapuvien pakolaisten määrässä onkin jo hiipunut, on maahanmuuttajatyö jatkuvasti tärkeä osa sosiaali- ja terveysalan työtä.

Meidän opinnäytetyömme aiheena on turvapaikkaa hakevien lasten ja vanhempien välisen vuorovaikutuksen sekä vanhemmuuden tukeminen. Pakeneminen sodan jaloista ja uuden elämän aloittaminen täysin vieraassa maassa, vieraan kulttuurin ja kielen omaksuminen sekä vaikeiden kokemusten käsittely voi tuoda suuriakin haasteita vanhemmuuteen. Opinnäytetyömme on kehittämistyötä, jossa käytämme teoretiedon keräämisen lisäksi myös toiminnallisia menetelmiä, joita toteutamme ja arvioimme asiakastyösämme maahanmuuttajien kanssa. Tavoitteemme on parantaa lasten ja vanhempien välistä vuorovaikutusta yhteisen tekemisen ja läsnäolon kautta, mikä taas parantaa vanhemman omaa kokemusta vanhemmuudesta ja tuo lapsille turvallisuuden ja hyväksytyksi tulemisen tunnetta. Kehittämistyömme lopputuotoksena on opas, jota Pansion vastaanottokeskus voi käyttää toiminnallisten tuokioiden ohjaamisessa perheiden kanssa tehtävässä työssä.

Kuvaamme tässä raportissa ensin kehittämistyömme tarpeellisuutta ja tavoitteita. Käsittelemme Suomen maahanmuuttajatilannetta erityisesti turvapaikanhakijoiden näkökulmasta. Kolmannessa pääluvussa paneudumme vanhemmuuden tukemiseen yleisellä tasolla sekä kulttuurin vaikutusta vanhemmuuteen. Käsittelemme luvussa myös toiminnallisten menetelmien hyötyjä vanhemmuuden tukemisessa sosiaalialalla. Neljännessä pääluvussa esittelemme kehittämistyömme eri vaiheineen. Kuudes ja seitsemäs pääluku käsittelevät lopputuotostamme ja sen arvointia. Kahdeksannessa pääluvussa pohdimme ammatillista kasvuamme ja kehittämistyömme tulevaisuuden näkymiä.

2 MAAHANMUUTTAJATYÖ

2.1 Turvapaikanhakijat Suomessa

Turvapaikanhakija on henkilö, joka on kotimaassaan joutunut vainon kohteeksi ja joka anoo kansainvälistä suojelua ja oleskeluoikeutta toisesta maasta (Väestöliitto, 2019). Jos turvapaikanhakijalle myönnetään turvapaikka, hänet osoitetaan kuntaan ja hänet kirjataan kunnan asukkaaksi pakolaisena.

Pakolainen on YK:n pakolaissopimuksen mukaan henkilö, jolla on perusteltu aihe pelätä joutuvansa vainotuksi kotimaassaan. Sota, luonnonkatastrofi tai köyhyys ei ole sopimuksen määritelmän mukaisesti pakolaisuuden syy. Suomessa kutsutaan pakolaisiksi myös niitä, jotka ovat saaneet jäädä maahan suojelun tarpeen vuoksi tai humanitäärisistä syistä. Kiintiöpakolainen on henkilö, jolla on YK:n myöntämä pakolaisen asema ja joka kuuluu vastaanottavan maan pakolaiskiintiöön. (Väestöliitto, 2019)

Vastaanottokeskus on paikka, johon kansainvälistä suojelua hakevat ja tilapäistä suojelua saavat majoitetaan ja joka järjestää heidän vastaanottopalvelunsa (Väestöliitto, 2019). Tässä raportissa vastaanottokeskuksella viitataan Turun Pansiossa sijaitsevaan vastaanottokeskukseen.

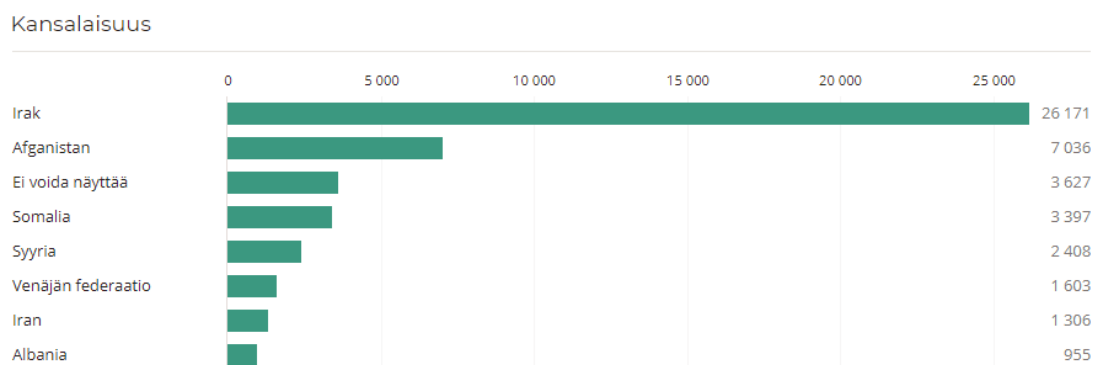
Ensimmäiset pakolaiset saapuivat Suomeen vuonna 1973 Chilestä. Ensimmäinen suurempi pakolaisten aalto, jossa pakolaiset tulivat paremmin suomalaisten tietoisuuteen, oli 1990-luvun alussa. Silloiset pakolaiset tulivat pääosin Somaliasta. Maahanmuutto on puhuttanut Suomessa viime vuosina ja näkynyt useasti otsikoissa. Vuonna 2015 Suomeen saapui 32476 turvapaikanhakijaa, mikä oli ennätysellinen määrä. (Pakolaisapu 2020) Näistä turvapaikanhakijoista suurin osa oli Irakista. Irak on edelleen yleisin maa, josta turvapaikanhakijat saapuvat Suomeen. Turvapaikanhakijat hakeutuvat itsenäisesti maahan ja ilmoittavat rajantarkastusviranomaiselle tai poliisille hakevansa turvapaikkaa Suomesta. Jos turvapaikanhakijalla ei ole aikaisempia turvapaikkahakemuksia muissa maissa, sijoitetaan hänet odotusajankeskukseen, jossa hän odottaa maahanmuuttoviraston tekemää turvapaikkapuhuttelua. Turvapaikanhakija siirtyy tämän jälkeen odotusajan keskukseen, jossa hän odottaa, kunnes maahanmuuttovirasto on tehnyt päätöksensä. Mikäli hän saa oleskeluluvan, hän voi itsenäisesti tai vastaanottokeskuksen avustamana siirtyä haluamansa kunnan asukkaaksi. Alaikäiset turvapaikanhakijat ohjataan iän mukaan joko perheryhmäkotiin tai tukiasuntoihin.

Turvapaikanhakijoilla voi olla monia syitä miksi kotimaaa ei ole heille turvallinen paikka elää. Näitä syitä voivat olla esimerkiksi väkivalta, sota, nälänhätä, köyhyys tai seksuaalinen suuntautuminen. Myös ilmastonmuutos ja luonnonkatastrofit voi olla syitä turvapaikkaa hakiessa. Usein kotimaan jättäminen on monen vaikean ja uhkaavan tilanteen yhdistelmä. (Amnesty 2020)

Kuva 1 Uusien turvapaikkahakemusten määrä (Maahanmuuttoviraston tilastot)

Yläpuolella olevasta Maahanmuuttoviraston kaaviosta voidaan todeta turvapaikanhakijoiden määrän palanneen samalle tasolle tänä päivänä, kuin ennen vuoden 2015 jyrkkää kasvua. Vuonna 2019 Suomeen saapui 4550 uutta turvapaikanhakijaa.

Kuva 2 Turvapaikanhakijat lähtömaittain (Maahanmuuttoviraston tilastot)

Kuva 2 kertoo turvapaikanhakijoiden lähtömaat vuosien 2015 ja 2020 välillä. Suomeen saapuneista turvapaikanhakijoista valtaosa tulee Lähi-Idän maista. Venäjältä saapuvista noin yksi kolmasosa on Jehovan todistajia, sillä Jehovan todistajien toiminta kiellettiin Venäjällä vuonna 2017 ja se luokitellaan äärijärjestöksi.

Kuva 3 Turvapaikanhakuprosessi (Maahanmuuttovirasto 2018)

Kuva 3 kuvaa turvapaikanhakuprosessin vaiheet. Prosessi alkaa turvapaikanhakijan saavuttua maahan ja ilmoittauduttuaan poliisille tai rajavartiolaitokselle. Hänet ohjataan

vastaanottokeskukseen. Hakijan tietoja tarkistetaan mahdollisten aikaisempien ja vireillä olevien hakemusten varalta. Mikäli henkilöllä on hakemus jossain toisessa Dublin-sopimuksen hyväksyneessä maassa (EU-maat, norja, Sveitsi, Islanti), hänet voidaan kääntää kyseiseen maahan. Turvapaikanhakija odottaa vastaanottokeskuksessa turvapaikkapuhuttelua, jossa selvitetään perusteet hakemukselle. Hakijalla on oikeus tulkkiin. Maahanmuuttovirasto arvioi tilanteen yksilöllisesti ja huomio sen hetkisen maatiedon. Päätös tulee joko myönteisenä tai kielteisenä. Myönteisessä päätöksessä turvapaikanhakija saa jäädä maahan ja on oikeutettu kuntapaikkaan. Kielteisestä päätöksestä on oikeus valittaa hallinto-oikeuteen 21 päivän sisällä. Mikäli hallinto-oikeus hylkää valituksen, valituslupaa voi hakea korkeimmasta hallinto-oikeudesta. Hakija voi myös jättää uuden turvapaikkahakemuksen, joka käsitellään nopeutetusti tai voidaan jättää tutkimatta, mikäli hakijalla ei ole uusia perusteita. Turvapaikanhakija voi alkaa työskennellä kolmen kuukauden kuluttua hakemuksen jättämisestä, jos hakijalla on ollut henkilöllisyystodistus, muussa tapauksessa kuuden kuukauden (Maahanmuuttovirasto, Työnteko-oikeus).

2.1.1 Kansainväliset sopimukset

Geneven sopimus on pakolaisten oikeusasemaa koskeva sopimus, jonka keskeisenä tarkoituksena on määritellä, kuka on pakolainen, mitkä ovat pakolaisten oikeudet ja velvollisuudet ja mitkä ovat sopimuksen hyväksyneiden ja allekirjoittaneiden maiden velvoitteet. Suomi allekirjoitti sopimuksen lisäpöytäkirjan vuonna 1968, jonka keskeisenä ajatuksena on, ettei pakolaista saa palauttaa alueelle, jossa häntä uhkaa vaino rodun, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen vuoksi. (Genèven sopimus 8/1955)

Kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen ja halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastainen yleissopimus Turvapaikanhakija voi valittaa YK:n kidutuksen vastaiseen komiteaan, jos jäsenvaltio on palauttamassa häntä alueelle, jossa hän on vaarassa joutua kidutetuksi. (Valtiosopimus 60/1989)

Lapsia koskeva ihmisoikeussopimus, jota sovelletaan alaikäisiin turvapaikanhakijoihin. Lapset ovat oikeutettuja erityiseen suojeluun. Sopimus tuli voimaan Suomessa 1991. (Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991)

Dublin-asetuksella tarjotaan hakijoille parempaa suojelua siihen asti, kunnes heidän asemansa on vahvistettu. Asetuksella myös luodaan uusi järjestelmä, jonka avulla

kansallisissa turvapaikka- tai vastaanottojärjestelmissä esiintyvät ongelmat pyritään havaitsemaan varhaisessa vaiheessa ja ongelmien perimmäisiin syihin pyritään puuttumaan ennen kuin ne kehittyvät täysimittaiseksi kriisiksi. (Dublin III -asetus) Dublin-asetuksen perusteella turvapaikanhakijan voi palauttaa toiseen maahan, mikäli hänellä on turvapaikkaprosessi jo käynnissä kyseisessä maassa. Mikäli henkilöä kuitenkin uhkasi kuolemanrangaistus, kidutus tai muu ihmisarvoa loukkaava kohtelu, Suomen perustuslain mukaan häntä ei saa palauttaa.

2.1.2 Turvapaikanhakijoiden palvelut ja oikeudet

Turvapaikan hakijoiden pääasiallisena palveluna toimii vastaanottokeskukset, jotka pohjautuvat lakiin kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta. Tämän lain pohjalta määrittyy vastaanottokeskuksen järjestämät palvelut. Näitä palveluita ovat majoitus, vastaanotto- ja käyttöraha, sosiaalipalvelut, terveydenhuoltopalvelut, tulkki- ja käännöspalvelut sekä työ- ja opintotoiminta. Vastaanottokeskuksissa voidaan myös tarjota ateriat osana palvelua. (Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta 17.6.2011/746)

Turvapaikanhakijalla on oikeus sosiaalihuoltolain 14 § mukaisiin palveluihin, mikäli sosiaalihuollon ammattihenkilö arvioi ne välttämättömiksi. Näitä palveluita ovat sosiaalityö, -ohjaus ja kuntoutus, perhe-, päihde- ja mielenterveystyötä sekä liikkumista tukevia palveluja. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014) Sosiaalityöstä ja sosiaaliohjauksesta vastaa vastaanottokeskuksen sosiaalihuollon ammattihenkilö.

Turvapaikanhakijalla on oikeus terveydenhuollonpalveluihin kuten terveydenhuoltolain 50 § mukaiseen kiireelliseen hoitoon (Terveydenhuoltolaki 1326/2010), erikoissairaanhoidon lain 3 § mukaisen erikoissairaanhoidon (Erikoissairaanhoidon laki 1062/1989) ja oikeus terveydenhuollon ammattihenkilön välttämättömiksi arvioimiin muihin terveyspalveluihin. Lisäksi turvapaikanhakijoille järjestetään terveystarkastus sekä tartuntatautien seulonta saapuessaan vastaanottokeskukseen. Äitiysneuvolapalvelut kuuluvat välttämättömään terveydenhuoltoon. Alaikäiselle turvapaikanhakijalle kuuluvat samat sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut kuin kunnan asukkaalle. Alle kouluikäisille lapsille kuuluvat lastenneuvolanpalvelut. Perusopetus- ja oppivelvollisuus koskevat myös lapsia, joilla ei ole kotikuntaa Suomessa. Alaikäiset turvapaikanhakijat ovat oikeutettuja saamaan myös kouluterveydenhuollon palveluja. Kouluterveydenhuolto ja lastenneuvola

ovat laajoja kokonaisuuksia, joihin sisältyy myös vanhempien kasvatustyön tukeminen. (THL 2020, Maahanmuutto ja hyvinvointi)

Vastaanottokeskuksen on järjestettävä työ- ja opintotoimintaa omatoimisuuden edistämiseksi. Vastaanottokeskuksen asukkaalla on velvollisuus osallistua osoitettuun toimintaan. (Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta 17.6.2011/746) Tällaista toimintaa ovat esimerkiksi suomen kielen kurssit.

Turvapaikan hakijoiden pääasiallinen toimeentulo on vastaanottokeskuksista saatava vastaanottoraha. Vastaanottorahaa varten on joka kuukausi tehtävä hakemus. Tämä tuki on tarkoitettu välttämättömiin perustarpeisiin. Vastaanottokeskus myöntää ja valtio maksaa tuet. Tukeen vaikuttavat käytössä olevat tulot ja varat, esimerkkejä ovat palkka, omat varat ja puolison tulot ja varat. Jos turvapaikkahakijalla tai tämän perheellä on erityisiä tarpeita, voidaan tarvittaessa maksaa täydentävää vastaanottorahaa. Mikäli vastaanottokeskuksessa tarjotaan ateriat, kuukausittaisen tuen määrän on pienempi. Yksityismajoituksessa oleva turvapaikanhakija saa vastaanottorahaa. Jos turvapaikanhakija asuu yksityismajoituksessa puolison tai avopuolison kanssa, hänen tulonsa saattavat vaikuttaa vastaanottorahan määrään. Mikäli avopuoliso tai puoliso saa toimeentulotukea, katsotaan ettei hänellä ole varoja, jolloin turvapaikanhakija saa täyden vastaanottorahan. Mikäli turvapaikanhakija on yksin tullut ja alaikäinen, hänen tukeaan kutsutaan käyttörahaksi. Käyttörahan suuruus on pienempi kuin aikuisille tai perheille myönnettävä tuki. Yksityismajoituksessa tai yli 16-vuotiaiden tukiasumisyksikössä asuvalle yksintulleelle lapselle maksetaan tavallista vastaanottorahaa. (Maahanmuuttovirasto, Vastaanottoraha)

Suomen perustuslain 9.4 §:n mukaan ulkomaalaista ei saa karkottaa, luovuttaa tai palauttaa, jos häntä tämän vuoksi uhkaa kuolemanrangaistus, kidutus tai muu ihmisarvoa loukkaava kohtelu. (Suomen perustuslaki 11.6.1999/731) Perustuslain perusoikeudet koskevat jokaista Suomessa laillisesti olevaa henkilöä, myös turvapaikanhakijoita.

Pakolaisilla on mahdollisuus vapaaehtoiseen paluuseen, johon voi hakea tukea, mikäli hakija on saanut kielteisen turvapaikkapäätöksen, peruuttanut turvapaikkahakemuksensa tai on ihmiskaupan uhri, jolla ei ole kotikuntaa Suomessa. Tukea voi saada myös, mikäli henkilö on saanut tilapäistä suojelua tai tilapäisen oleskeluluvan maasta poistamisen estymisen vuoksi ilman kotikuntaa Suomessa. Tuki kuuluu lisäksi henkilöille, jotka on päätetty karkottaa tai jotka ovat saaneet humanitääristä suojelua, mutta oleskelulupa

on päättymässä tai päättynyt. Jotta tukea myönnetään, turvapaikanhakijan on muutettava Suomesta vapaaehtoisesti sekä peruutettava kaikki vireillä olevat turvapaikka, oleskelulupaa tai muukalaispassia koskevat hakemukset tai näitä päätöksiä koskevat valitukset. (Maahanmuuttovirasto, Paluu kotimaahan 2020)

2.2 Viestintä ja ohjaus maahanmuuttajatyössä

Maahanmuuttajan kanssa toimiminen vaatii kulttuurien välistä viestintätaitoa. Viestintä tapahtuu sekä sanallisesti että sanattomasti. Jotta viesti tai tieto tulisi mahdollisimman hyvin ymmärretyksi, edellyttää se, että kaikki viestinnän osat ovat kunnossa eli niin sanat, ääni sekä ruumiinkieli. Tämä tarkoittaa sitä, että äänensävy ei saa väittää muuta kuin henkilön lausumat sanat. (Mandalios ym. 2011, 41.) Vaikka kaikki viestintä osuisikin kohdalleen, on muistettava, ettei se takaa viestin menemistä perille. Tämä voi johtua kulttuurisista eroista sekä lähtökohdista. Viesti voidaan ymmärtää väärin tai se voi jäädä kokonaan ymmärtämättä. Jokainen ilmaistu viesti sisältää metaviestejä artikuloinnista ja puhujasta puhetilanteesta eli vihjeitä siitä, miten vastaanottajan tulisi viesti ymmärtää. Metaviestit ovat useimmiten ei-kielellisiä. (Korhonen ym. 2013, 61). Kulttuurit voidaan jakaa karkeasti kahteen toisistaan eroavaan pääryhmään, länsimaiseen eli yksilökeskeiseen sekä itämaiseen eli yhteisökeskeiseen kulttuuriin. Yksilökeskeisessä korostuu yksilön oikeudet ja yksityisyys. Yksilön omaa vastuuta korostetaan ja yksilö on itse vastuussa teoistaan. Yhteisökeskeisessä kulttuurissa yksilöllä ei ole vastaavanlaista itseisarvoa, vaan perhe tai suku voi olla merkityksellisempi. (Korhonen ym. 2013, 59) Viestintäerot korostuvat mitä suurempi kulttuurietäisyys on osapuolien välillä. Erityisesti sanattomalla, ei-kielellisellä viestinnällä voi olla hyvin merkittävä rooli kulttuurisissa kohtaamistilanteissa. Sanaton ja sanallinen voivat olla ristiriidassa, jolloin uskotaan helpommin kehon sanomaan mikä voi tuottaa joskus väärinymmärryksiä yksilöllisen ja yhteisöllisen kulttuurin edustajien välille. Monikulttuurisessatyössä on tärkeää olla vilpitön, avoin sekä suhtautua empaattisesti toisen kulttuuriin, arvoihin ja perinteisiin. (Korhonen ym. 2013, 66)

Kulttuurien väliseen viestintään vaikuttavat seuraavat kuusi asiaa:

1. Asenne: aitous, avoimuus sekä ystävällisyys
2. Hyvät tavat
3. Rauhallisuus, suvaitsevaisuus, joustavuus

4. Viestintätavat: Puhelias vai utelias kulttuuri, sosiaalisen kanssakäymisen tavat, elekieli
5. Kulttuurin tunteminen: yleispiirteet, historia, uskonto
6. Kielitaito: selkosuomi, tulkki

Monikulttuurinen ohjaus edellyttää yhteiskunnallista tietoisuutta yhteiskuntaerojen vaikutuksista maahanmuuttajiin. Ohjauksessa tarvitaan niin sanottua kulttuurista lukutaitoa. Tällä tarkoitetaan oman sekä toisen kulttuurin viestinnän ja tapojen ymmärtämistä ja hallintaa. (Korhonen ym. 2013, 66) Monikulttuurisessa ohjauksessa ohjaaja ja ohjattava edustavat eri kulttuuritaustaa. Heidän tapansa, uskomuksensa, perinteensä, totuutena pitämänsä tiedot ja kieli eroavat toisistaan. (Mandalios ym. 2011, 32.) Monikulttuurisessa ohjauksessa kannattaa kiinnittää huomiota voimaannuttamiseen, luottamuksen syntymiseen sanalliseen ja sanattomaan viestintään sekä kuuntelemiseen.

Maahanmuuttajalla saattaa olla ennakkoluuloja sekä tottumattomuutta ohjauspalveluihin. Ohjauksen edellytyksenä on aina luottamus. Tämän saamiseksi ohjaajan on kyettävä luomaan itselleen käsitys asiakkaansa maailmankuvasta. Ohjaajan tärkein menetelmä on kuuntelu, vaikka tosin maahanmuuttajat usein kaipaavatkin valmiita ratkaisuja tai vaihtoehtoja sekä tietoa tilanteen kehittymisestä. Erityisesti monikulttuurisessa ohjauksessa on tärkeää luoda turvallinen, luottamuksellinen ja avoin ilmapiiri. Ohjattavaa kohtaan tulee osoittaa kiinnostusta, arvostusta ja ystävällisyyttä. (Mandalios ym. 2011, 34.) Omaa kulttuuriaan ei voi vain ottaa ”pois päältä” ja ajatella maailmaa ilman kulttuurisia asenteita. Myös toisen kulttuuriin ei pysty niin vain asettumaan ja näkemään asioita heidän näkökulmistaan. Näkökulmien vaihtelevuus on kuitenkin avartavaa, kasvattavaa ja opettaa hyväksymään ihmisten erilaisuutta. (Laine ym. 2012, 193.)

Kaikista pahin virhe mitä ohjaaja voi maahanmuuttajataustaisen asiakkaan kanssa tehdä on asettaa ennakkoluuloja liittyen henkilön alkuperään. Jokainen henkilö on loppujen lopuksi oma yksilönsä. Maiden, alueiden tai jopa perheiden kulttuurit voivat erota toisistaan. Stereotypia voi kuitenkin olla myös positiivisia, mikäli havainnoija pitää ominaisuutta arvostettuna. Kulttuurienvälisessä kommunikaatiossa on myös tärkeää tehdä joi-tain kulttuurisia yleistyksiä, jotta emme ajaudu individualismiin ja ajattele jokaisen ihmisen toimivan toisista riippumatta täysin ainutkertaisella tavalla. (Korhonen ym. 2013, 60)

3 VANHEMMUUDEN JA VUOROVAIKUTUKSEN TUKEMINEN

3.1 Kulttuurin huomioiminen vanhemmuuden tukemisessa

Tässä kappaleessa puhutaan kulttuurista ja sen merkityksestä maahanmuuttajatyöhön sekä sen vaikutuksista vanhemmuuteen ja lasten kasvatukseen. Kulttuuri on laaja ja moniselitteinen käsite. Rajaamme kulttuurin tarkoittamaan jonkin yhteisön omaksuttuun elämäntapaan, maailman hahmottamisen sekä mielekkääksi kokemisen tapaan, ihmisen tapaan elää, uskoa ja toimia. Kulttuuri on opittua ja se koostuu asioista, joita ihmiset tai kansat ovat historiassa oppineet tekemään, arvostamaan ja uskomaan. Ihminen ei synny tietyn kulttuurin jäseneksi, vaan hänet kasvatetaan siihen. (Räty, 2002, 42)

Kulttuuri vaikuttaa vahvasti vanhemmuuteen ja siihen, miten lapsia kasvatetaan. Kulttuureihin liittyvät toimintatavat, perinteet ja uskomukset määrittelevät kaikkia elämänalueita, ja ne ovat läsnä jo raskauden aikana ja elämän ensihetkestä lähtien. (Isosävi & Kuittinen, 2013, 78-79.) Isosävi ja Kuittinen (2013, 78) huomauttavat että se mikä on suomalaisille ominainen tapa kasvattaa ja hoitaa lapsia, voi toisten kulttuurien näkökulmasta olla vahingollista tai outoa, ja päinvastoin. On muistettava, että samasta maasta tulevienkin kulttuurit saattavat erota toisistaan ja tästä johtuen kasvatuksessakin on eroja. (Helminen, 2006, 148)

Suomalaiseen kasvatukseen ja vanhemmuuteen verrattaessa useissa kulttuureissa lapsia hoitavat myös muut sukulaiset, muut sisarukset ja toiset aikuiset. Perheen käsite vaihtelee riippuen kulttuurista. Suomessa yleisesti ydinperheeksi mielletään vanhemmat ja lapset, kun taas monissa muissa kulttuureissa ydinperheeseen voi kuulua lisäksi iso-vanhemmat ja muitakin sukulaisia. Kulttuurieroja näkyy muun muassa siinä, painotetaanko yksilön vai yhteisön vastuuta kasvatuksessa. Teollistuneissa länsimaissa painotetaan enemmän yksilön vastuuta, kun taas valtaosa maailmasta korostaa yhteisön ja yhteenkuuluvuuden merkitystä. (Isosävi & Kuittinen, 2013, 81).

Asiakkaan kulttuurin tuntemus auttaa sosiaalialan työssä, mutta sen läpikotainen tunteminen ei ole välttämätöntä, jotta voi toimia ammattitaitoisesti ja inhimillisesti. Varsinkin vastaanottokeskuksessa eri kulttuurien erikoispiirteiden tunteminen on melko mahdollista, koska siellä on ihmisiä monista maista. Hyvät vuorovaikutustaidot ja myönteinen

asenne ovat avainasemassa työtä tehdessä, eikä asiakkaan ulkomaalaisuudesta kannata tehdä hallitsevaa tekijää asiakassuhteen luomisessa. (Laine ym. 2012, 201)

3.2 Vanhempien ja lasten välisen vuorovaikutuksen tukeminen sosiaalialalla

Vanhemmuutta vahvistavan työn ydin on lapsen kehityksen ja kasvun turvaaminen vahvistamalla vanhempien ja lasten välistä vuorovaikutusta (Kalland 2014, 26). Lapsen ja vanhemman varhaisesta vuorovaikutuksesta muodostuu lapselle tyypillinen kiintymyssuhdetyyli, joka on perusta sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Kiintymyssuhde voi olla turvallinen tai turvaton (Juusola 2017, 25-26). Lapsen kiintymyssuhdetta vanhempaansa voi vahvistaa erilaisten aktiviteettien ja yhteisen tekemisen kautta. Vanhemman suhtautuminen lapseensa luo pohjan lapsen itsetunnolle ja kannustetuksi tulemisen kokemus on lapsen kehityksen kannalta välttämätöntä (Vilen ym. 2010, 143).

Vanhemman mentalisaatiokyky tarkoittaa sitä, että vanhempi pohtii lapsensa kokemuksia, tarpeita, ajatuksia ja tunteita. Vanhempi pohtii myös omia ajatuksiaan ja tunteitaan sekä niiden vaikutusta vuorovaikutustilanteisiin. (Kalland 2014, 26). Mentalisaatiokyvyn kehittyminen tapahtuu tavallisesti luonnostaan ja huomaamatta, kun vanhempi on läsnä ja kiinnostunut lapsensa mielen liikkeistä. Toimivassa mentalisaatiokyvyssä vanhempi pystyy asettumaan lapsensa maailmaan sekä myös tunnistamaan omia tunnetilojaan erottaen ne lapsensa tunnetiloista. Tällöin vanhempi pystyy toimimaan turvallisena peilinä lapselleen ja opettamaan lasta käsittelemään omia tunteitaan, ymmärtämään ympäröivää maailmaa ja näin ollen myös kehittämään lapsen omaa mentalisaatiokykyä. Vanhemman toimiva mentalisaatiokyky näkyy vanhemman sisäisessä ajattelussa ja siinä, että lapsi pysyy aina hänen mielessään. Tällöin vanhempi myös pystyy pohdinnan lisäksi ottamaan ajatukset käytäntöön ja hoivaamaan lasta hänen tarvitsemallaan tavalla, jolloin lapsen emotionaaliset ja fyysiset tarpeet tulevat täytetyiksi.

Joskus kuitenkin vanhemman mentalisaatiokyky on puutteellinen. Erilaiset mielenterveyden ongelmat, esimerkiksi masennus, rajatilahäiriö tai päihdeongelmat ovat yhteydessä heikkoon mentalisaatiokykyyn (Kalland 2014, 34). Mentalisaatiokyky voi myös vaihdella eri elämäntilanteissa, esimerkiksi stressi ja väsymys voivat vaikuttaa negatiivisesti mentalisaatiokykyyn ja pitkälle jatkunut mielen ylikuormittuminen voi johtaa jopa sen romahkamiseen. Vanhemman mentalisaatiokyvyn puute voi johtaa väärintulkintoihin, jolloin vanhempi ei pysty syventymään lapsen käyttäytymisen taustalla oleviin syihin, vaan tulkitsee asioita liian pinnallisesti. Tällöin vanhempi ei kykene olemaan turvallinen ja vakaa

peili lapsen tunteille ja erottelemaan omia tunteitaan lapsen tunteista, vaan voi tipahtaa itsekin lapsen tasolle ja tämän kokemusmaailmaan. Puutteellista mentalisaatiokykyä voidaan sosiaalisella tuella esimerkiksi lapsen ja vanhemman yhteisillä vuorovaikutushetkillä ja pohtimalla erilaisten kysymysten avulla vanhemman kanssa lapsen tunteita, ajatuksia ja pyrkimyksiä. Vanhempien mentalisaatiokykyä vahvistava työ pyrkii ymmärtämään lapsen sisäistä maailmaa, mutta ottaa huomioon myös lapsen ulkoisen olemuksen, koska joillekin vanhemmille lapsen antamien viestien tulkinta on erityisen vaikeaa (Kalland 2014, 36).

Reflektiivinen työote perustuu mentalisaatioon ja siinä on olennaista työntekijän arvostava, hyväksyvä ja kiinnostunut kohtaaminen perheen kanssa (Salo & Kalland, 2014, 67). Reflektiivisen työotteen avulla työntekijä voi auttaa vanhempaa eläytymään lapsensa kokemusmaailmaan sekä vahvistaa vanhemman myönteistä kuvaa itsestään vanhempana. (Viinikka 2014, 75). Reflektiivinen työote merkitsee myös sitä, että on asiakkaan käytettävissä ja antaa arvoa toisen kokemuksille ja tunteille sekä pitää niitä merkityksellisinä. Työntekijän on kuitenkin pidettävä riittävä etäisyys, jotta tunteiden vastaanottaminen ei esty eikä käy liian raskaaksi (Kalland 2006, 389.). Reflektiivisellä työotteella asiakkaan ohjaamisessa tarkoitetaan kykyä huomioida asiakkaan tunteet, ajatukset ja kokemukset käyttäytymisen taustalla sekä kykyä erottaa omat tunteet asiakkaan tunteista (Kalland 2006, 389). Erityisesti vaikeissa elämäntilanteissa olevien perheiden ja vanhempien kohtaamisessa työntekijän ensimmäinen tehtävä on vakauttaa tilanne niin, että vanhempi tai perhe tuntee olonsa turvallisesti tapaamisen aikana, jotta vanhempi pystyy ylipäänsä tarkastelemaan omaa ja lapsensa tilannetta.

Jotta vanhempi oppii kohtaamaan lapsensa sensitiivisesti ja empaattisesti, hän tarvitsee myös itselleen omia kokemuksia myötätuntoisista kohtaamisista. Perheiden parissa tehtävä työ onkin usein arkista yhdessä kulkemista ja työntekijän empaattinen suhtautuminen voi auttaa vanhemman itsetuntoa vahvistamaan ja käytössä olevia voimavaroja vapautumaan lasten tarpeiden entistä parempaan havainnointiin (Viinikka 2014, 68). Työntekijän rooli vanhemmuuden tukemisessa on ohjalla keskustelua, mutta antaa jokaiselle vanhemmalle aikaa ja rauhaa omien sisäisten prosessien käsittelyyn. Vanhemman kanssa käytävä reflektiivinen dialogi ei saa korostaa työntekijän omia näkemyksiä, vaan keskustelun tulee olla avointa ja työntekijän tulee ymmärtää, että dialogin kautta saatava tieto on vain tulkintaa eikä absoluuttinen totuus perheen koko tilanteesta. Vuorovaikutuksellisen tukemisen päätavoitteena on asiakkaan saama kokemus voimaantumisen. Perheiden parissa tehtävässä työssä vanhemman voimaantuminen heijastuu lapsiin

esimerkiksi parantuneen vuorovaikutuksen ja vanhemman yleisen hyvinvoinnin kautta. Voimaantumista pyritään saavuttamaan koko perheen tasapaino huomioiden ja niin, ettei kenenkään perheenjäsenen voimaantumisen kokemus tapahdu toisen perheenjäsenen kustannuksella (Vilen 2010, 26).

Monikulttuuristen perheiden haasteena on kulttuuristen muutosten aiheuttaman stressin vähentäminen ja uuteen ympäristöön integroituminen. Muutoksiin totuttautumisen tukena on perheen sisäinen toimivuus, jolloin perheenjäsenet voivat lievittää toinen toistensa vaikeita tunteita ja ratkaista ongelmia. Siksi monikulttuuristen perheiden tukemisessa ja auttamisessa toimivan työntekijän on ymmärrettävä maahanmuuttoon ja kotoutumiseen liittyviä käsitteitä ja lainalaisuuksia (Vilen ym. 2010, 19) ja koko perheen näkökulma tulee sisällyttää osaksi maahanmuuttajien tukemista ja perhetyötä. Maahanmuuttajaperheiden kohtaamisen tulee olla eri kulttuureja ja ihmisiä kunnioittavaa ja on tiedostettava, että vaikka kulttuuritietämys auttaa työssämme, niin jokainen perhe on yksilöllinen ja heillä on omat arvonsa ja tapansa. (Hujala 2016, 251) On myös hyvin tärkeää muistaa, että jokaisella heistä on vaikeita asioita lähimenneisyydessä, mikä voi vaikuttaa perheiden dynamiikkaan ja vanhempien ja lasten väliseen suhteeseen. Etenkin lasten mielenterveydelle turvapaikkahakemuksen käsittelyaika on erittäin kuormittavaa. Näistä syistä turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten mielenterveyden tukemiseen on panostettava jo vastaanottovaiheessa. (THL 2018). Kun perheessä on vaikeaa, lapset tarvitsevat vanhempiensa huomiota ja tukea.

3.3 Toiminnallisen ryhmän ohjaaminen maahanmuuttajaperheille

Toiminnalliset menetelmät ovat toimintaa, jota usein kutsutaan myös luovaksi toiminnaksi. Toiminnalliset menetelmät pitävät sisällään mm. musiikkia, lauluja, liikkumista, tanssia, luontoa, taidetta, musisointia sekä aisteihin perustuvia toiminnallisia harjoituksia. Aikuisen ja lapsen välinen yhteinen leikki tukee monipuolisesti lapsen kehitystä. Lapsi on syntymästään asti utelias ja oppimishaluinen ja hän tutkii ja oppii nimenomaan leikin kautta (Salo & Kalland 2014, 49). Lasten itsetunnon kehityksen kannalta on hyvin tärkeää, että vanhemmat ovat aidosti läsnä ja tekevät asioita yhdessä lastensa kanssa, ja lapset tulevat huomioiduiksi. (Hansson & Oscarsson, 2005, 32). Toiminnalliset menetelmät ovat usein leikkiä, laulua ja kädentaitoja, jolloin lapsi ja vanhempi saavat yhdessä kokea uusia asioita ja kokea onnistumisen tunteita.

Toiminnalliset menetelmät tarjoavat sosiaalialan työntekijöille konkreettisia välineitä erikäisten ihmisten kohtaamiseen. Luovan toiminnan aikana ihminen oppii uusia asioita ja saa olla vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa. Erilaisten asioiden tekeminen vahvistaa omanarvontuntoa ja lisää onnistumiskokemuksia, mutta toiminnalliset tuokit voi toimia myös rauhoittavana lepo hetkenä aktiviteetista riippuen. Toiminnallisia menetelmiä hyödyntäessä asiakkaat poistuvat usein omalta mukavuusalueeltaan, mutta toimintaa suunniteltaessa myös työntekijän tulee olla avarakatseinen, jotta toiminta-alue ei jää liian suppeaksi. (Laine ym. 2012, 207). Toiminnallisia menetelmiä hyödyntämällä ihminen saa etäisyyttä arkeensa, uudenlaisia näkökulmia elämäänsä sekä merkityksellisyyden kokemuksia. (THL 2018b). Ohjaajan työskennellessä tärkein työväline on oma energia ja vuorovaikutustaidot. Ketään ei voi auttaa ilman yhteyttä, arvostusta, vastavuoroista dialogia sekä luottamusta (Juusola 2017, 88). Sisäinen motivaatio syntyy, kun ihmisellä on kokemus merkityksellisyydestä, yhteisöön kuulumisesta, hyvän tekemisestä ja tekemisen ilosta (Juusola 2017, 93). Puutteellisen kielitaidon vuoksi kehonkieli on suuressa roolissa ryhmänohjauksen onnistumisessa. Jos ohjaustyö ei toimi ja tehoa, on aihetta tarkastella ohjattavan ja ohjaajan välistä yhteyttä ja pohtia, mitä ohjaajana voisi tehdä eri tavalla, jotta yhteys vahvistuu (Juusola 2017, 86). Kulttuuritietous helpottaa vuorovaikutusta huomattavasti, mutta myös työntekijän avoin asenne ja tietämättömyyden julkituominen vievät vuorovaikutustilanteita eteenpäin (Vilen ym. 2002, 249)

Yksi ryhmäprosessissa työntekijöitä auttava työkalu on PACE-malli. PACE on lyhenne sanoista leikkisyys (Playfulness), hyväksyntä (Acceptance), uteliaisuus (Curiosity), empatia (Empathy). (Viinikka 2014, 102)

Leikkisyys: Työntekijät pitävät ryhmän ilmapiirin rentona ja iloisena. Leikkisä asenne lisää turvallisuuden tunnetta ja rohkaisee avoimempaan keskusteluun. Koko perhe on huomioitava vuorovaikutuksessa yhtä lailla ja vanhempien lisäksi myös lapset pitää huomioida ryhmän täysvaltaisina jäseninä, mikä onnistuu esimerkiksi erilaisten vuorovaikutusleikkien avulla.

Hyväksyntä: Työntekijä ei kiellä keneltäkään vaikeita tunteita, vaan pyrkii ymmärtämään ja sanoittamaan niitä. On tärkeää uskaltaa tarttua rohkeasti kaikkiin aiheisiin ja välttää kielteistä arvostelua, mutta ryhmän ohjaajan tehtävä on myös suojella muita ryhmän jäseniä konflikteilta, joita esimerkiksi puolisojen välillä voi puhjeta perheiden asioista keskustellessa.

Uteliaisuus: Ohjaajan myönteinen uteliaisuus ja sanattoman viestinnän tarkkailu auttaa syventämään keskustelua. Lisäksi tarkennetuilla kysymyksillä jokainen ryhmän jäsen saa kokemuksen siitä, että hänen ajatuksillaan on merkitystä.

Empatia: Myötätuntoa voi osoittaa sanojen lisäksi myös elein ja ilmein, joskus jopa koskettamalla. Erityisesti maahanmuuttajille kosketus on usein paljon luontaisempaa, kuin suomalaisten kanssa työskennellessä. Empatia näkyy myös työntekijän kyvyssä sanoittaa kielellisiä ja ei-kielellisiä kommunikointitapoja, jotta asiakas kokee tulevansa ymmärretyksi.

Ryhmäytymiseen ja tutustumiseen kannattaa panostaa heti ryhmän alussa esimerkiksi leikkien avulla, jotta jokainen ryhmän jäsen saa tarpeeksi aikaa totutella muihin osallistujiin sekä ohjaajiin. Ryhmään liittyminen on osalle lapsista kaikkein haastavimpia ja stressaavimpia sosiaalisia tilanteita. Ihmiset liittyvät ryhmiin temperamenttipiirteidensä mukaisesti. Jos ihmisen lähestymistäipumus on vahva, uuteen ryhmään liittyminen on helppoa ja innokasta. Varautuneita ja vetäytyneitä ihmisiä uusi ryhmä voi jännittää niin paljon, että he mieluummin jäävät kotiin, kuin kohtaavat uuden vieraan tilanteen ja uudet ihmiset. (Juusola 2017, 50) Temperamenttipiirteet kuitenkin määrittävät lähinnä alkureaktiota uudessa sosiaalisessa tilanteessa eikä ryhmän edetessä usein ole samoja ongelmia, kuin alussa. Kehollisiin tai muihin toiminnallisiin harjoituksiin osallistuminen ei saa missään nimessä olla pakollista. Kun harjoituksiin osallistuminen on helppoa ja hauskaa, ensimmäisillä kerroilla sivustakatsojaksi jäänyt useimmiten uskaltautuu jatkossa mukaan. Kehon tarkastelusta ei pidä tehdä työlästä ja tylsää, vaan mukavaa, yksinkertaista ja luonnollista. (Juusola 2017, 42)

4 KEHITTÄMISTYÖN PROSESSI

4.1 Kehittämistyön tavoite ja kehittämistehtävä

Opinnäytetyömme on kehittämistoimintaa, jossa alussa tunnistamme tarpeen, sitten suunnittelemme ja toteutamme tarvetta vastaavan työn. Lopuksi tehdään lopputuotos, joka meidän kehittämistyössämme on kirjallinen perhetyön toiminnallisten menetelmien opas vastaanottokeskukseen. Lopuksi tuotos arvioidaan ja levitetään. Kehittämistoiminnan tulee aina olla tarvelähtöistä, tavoitteeltaan tarkoituksenmukaista ja riittävän täsmällisesti suunniteltua. (Salonen ym. 2017, 60). Kehittämistyön tavoitteena on uudistaa ja parantaa prosessinomaisesti ja asiakaslähtöisesti jotain ilmennyttä epäkohtaa. Kehittämistyön tulee olla aikaan ja paikkaan sidottua, ja sen tuotoksen tulee olla konkreettinen.

Kehittämistehtävänäme oli kehittää Pansion vastaanottokeskuksen perheiden kanssa tehtävään työhön ryhmätoimintaa ja luoda opas, jota vapaaehtoistyöntekijät voivat käyttää apuna toteuttaessaan turvapaikanhakijaperheille suunnattua toimintaa. Suomessa on tällä hetkellä noin 40 vastaanottokeskusta, joista 6 on alaikäisyksiköitä. Pansion vastaanottokeskus on osa Varsinais-Suomen piirin Punaisen Ristiin toimintaa. Pansion yksikkö on niin sanottu Transit-keskus mikä tarkoittaa siirtymäkeskusta. Turvapaikanhakijat ovat siis väliaikaisesti Pansiossa, josta he myöhemmin siirtyvät odotusajan keskuksiin. Asiakkaat odottavat Pansiossa maahanmuuttoviraston haastattelua sekä vastaanottokeskuksen järjestämiä sosiaalityöntekijän sekä terveydenhoitajan tapaamisia. Asiakkaat ovat keskimäärin Pansiossa vain muutamia kuukausia, mutta joillain aika venyy pidemmäksi tai maahanmuuttovirasto/poliisi on kieltänyt siirtämästä muualle mahdollisten jatkokuulustelujen takia. Haastattelujen tultua valmiiksi maahanmuuttovirasto sekä poliisi myöntävät luvan vastaanottokeskukselle asiakkaan siirtämiseksi odotusajankeskukseseen. Pansion vastaanottokeskuksessa on tällä hetkellä noin 200 asukasta. Keskukseseen kuuluu useampi rakennus, jotka kaikki sijaitsevat kuitenkin Pansiossa hyvin lähellä toisiinsa. Yksityismajoituksessa asuvia on noin 250. Vastaanottokeskuksessa on suuri tarve ja kysyntä erilaisille lapsiperheille suunnatuille toiminnoille, minkä pohjalta lähdimme yhdessä vastaanottokeskuksen työntekijöiden kanssa suunnittelemaan perhekerhoa ja kirjallista menetelmäopasta. Tarkoituksena on, että opas on selkeä kokonaisuus ja vapaaehtoistyöntekijät voisivat helposti käyttää sitä apunaan toimintaa suunnitellessaan.

Opas sisältää erilaisia toiminnallisia harjoitteita, jotka lisäävät perheenjäsenten välistä vuorovaikutusta sekä yhteistyötaitoja. Tavoitteenamme oli vahvistaa vanhempien tai koko perheen kykyä havainnoida ja ymmärtää vuorovaikutussuhteita sekä parantaa toisten tunteiden huomioimista erilaisten toiminnallisten aktiviteettien ja leikin avulla.

4.2 Kehittämismenetelmät

Kehittämismenetelminä työssämme käytimme paljon sekä osallistavia että keskustelua edistäviä menetelmiä. Dialoginen kehittämiskeskustelu vastaanottokeskuksen työntekijöiden kanssa auttoi suunnittelemaan kehittämistyömme lopullista muotoa ja lisäsi tietoa asiakasryhmän tarpeista. Saimme myös arvokasta tietoa käytössä olevista tiloista ja muista resursseista, jotka auttoivat suunnittelemaan toimintaamme konkreettisella tasolla ja asettamaan realistisia tavoitteita. Vastaanottokeskus järjesti myös tilaisuuden, jossa perheet saivat itse tulla paikan päälle ja tulkkien avulla esittelimme tulevaa työtämme, minkä lisäksi asiakkaat saivat vapaasti kertoa toiveistaan tulevaa toimintaamme kohtaan.

Toiminnan suunnittelussa tärkeä menetelmä kehittämiskeskustelun lisäksi oli aikaisemman tiedon käyttö, jota saimme lukemalla alan kirjallisuutta esimerkiksi maahanmuuttajatyöstä, perhetyöstä sekä toiminnallisen ryhmätyön eri muodoista. Teoriatiedon sekä keskustelujen pohjalta saimme luotua kuusi ohjauksetta sisällään pitävän perhekerhon ja näin ollen yksi tärkeimmistä työmme kehittämismenetelmistä oli kokeileva toiminta. Kokeilevalla toiminnalla tarkoitetaan teoreettisten kehittämismenetelmien testaamista käytännön tasolla ja meidän työssämme se piti sisällään taide-, liikunta- ja musiikkipainotteista ohjelmaa vastaanottokeskuksen lapsiperheille kerran viikossa kahden tunnin ajan. Toiminnallisiin tuokioihimme osallistuvien määrä oli 10-32 henkilöä ja ikähaarukka lasten kohdalla oli 0-13 vuotta.

Toimintamme aikana pidimme kehittämispäiväkirjaa, jossa refleктоimme toimintamme mielekkyyttä ja hyödyllisyyttä asiakkaiden näkökulmasta, pohdimme omaa rooliaamme vanhempien ja lasten välisen vuorovaikutuksen tukemisessa ja pyrimme sen pohjalta tekemään hienosäätöä koko toimintamme keston ajan. Tärkeä kehittämismenetelmä työssämme oli myös asiakkailta suoraan saatu palaute, jota keräsimme joka tapaamisen jälkeen luomiemme mielipidettä ilmaisevien kuvakorttien (Liite 3) avulla sekä suullisesti. Lisäksi vastaanottokeskuksen työntekijöiltä saatu palaute ja heidän kanssaan asioiden säännöllinen reflektointi toi lisäarvoa työmme kehittämiseen.

4.3 Kehittämistyön prosessin vaiheet

Aloitusvaihe:

Prosessimme alkoi marraskuussa 2018, jolloin saimme tietoomme tulevan kehittämistyömme aiheen. Aloitusvaihe sisältää ilmaistun kehittämistarpeen, alustavan kehittämistehtävän, toimintaympäristön sekä ajatuksen mukana olevista toimijoista ja heidän osallistumisestaan ja sitoutumisestaan työskentelyyn (Salonen 2013, 17). Selvittelimme yhteyshenkilöämme, jonka jälkeen otimme opettajan avustuksella yhteyttä Pansion vastaanottokeskukseen, jonne sovimme palaverin joulukuussa 2018.

Suunnitteluvaihe:

Aloitusvaiheen jälkeen seuraa suunnitteluvaihe, jonka aikana kehittämistyöstä tehdään kirjallinen suunnitelma, josta ilmenee muun muassa tavoite, ympäristö, prosessin vaiheet sekä eri toimijoiden roolit kehittämistyön aikana (Salonen 2013, 17). Suunnitteluvaiheemme alkoi palaverilla Pansion vastaanottokeskuksella. Vastaanottokeskuksen puolelta palaverissa oli mukana yhteyshenkilönämme toimiva sosiaaliohjaaja Essi Virtanen sekä apulaisjohtaja Heimo Nurmi. Istuimme saman pöydän ääreen ja kuulinme vastaanottokeskuksen tarpeesta perhetyön kehittämiseen. Pohdimme yhdessä, millaisesta työstä perheet hyötyisivät eniten ja päädyimme tekemään kehittämistyönämme perhekerhon pitämistä tukevan toiminnallisen oppaan. Kehittämismenetelmänä kaikki osapuolet kokivat tarpeelliseksi sen, että toimintaa testataan käytännön tasolla asiakasperheiden kanssa. Saimme melko vapaat kädet toiminnan suunnitteluun ja saimme kuulla käytössä olevista resursseista. Kysymyksiä meidän puoleltamme heräsi mm. asiakkaiden tavoittamisesta, johon yhteyshenkilömme Essi Virtanen lupasi konkreettista apua. Hän kertoi, että voi laittaa yksityismajoituksessa asuville perheille tietoa toiminnastamme, kunhan olemme saaneet suunnitelmamme valmiiksi ja aikataulut varmistettua. Joulukuun palaverin jälkeen tapasimme Essi Virtanen vielä helmikuussa, jolloin allekirjoitimme toimeksiantosopimukset. Samalla puhuimme tarkemmista suunnitelmista ja saimme nähdä vastaanottokeskuksen käytössä olevat tilat, joihin toimintamme tulisi sijoittumaan. Sovimme lähettävämme suunnitelman sen valmistuttua ja sen jälkeen pitäisimme vielä viimeisen palaverin. Maaliskuussa lähetimme kehittämistyömme alustavan suunnitelman yhteyshenkilöllemme Essi Virtaselle ja tapasimme hänet jälleen Pansion vastaanottokeskuksen tiloissa. Saimme palautetta ja sovimme tekevämme pieniä muutoksia. Saimme myös sovittua asiakkaiden tapaamisesta tulkkien avustuksella.

Työstövaihe:

Työstövaiheessa kehittämistyön kaikki toimijat työskentelevät kohti yhdessä sovittua kehittämistyön tavoitetta ja tuotosta (Salonen 2013, 18). Työstövaiheemme alkoi asiakkaiden tapaamisella maaliskuun lopulla 2018. Paikalla oli noin 10 perhettä ja heiltä saatujen toiveiden ja ehdotusten perusteella teimme lopulliset suunnitelmat kerhomme pitämiseen. Pyrimme tekemään mahdollisimman tarkat suunnitelmat, vaikkakin etukäteen on vaikea arvioida, mikä onnistuu ja mikä ei ja osatekijät tarkentuvat yleensä vasta työskentelyn aikana (Salonen 2013, 17). Suunnitelman lisäksi laadimme mainoksen perheille lähetettäväksi sekä vastaanottokeskuksen seinälle tulostettavaksi ja lähetimme sen Essi Virtaselle. Työstövaiheessa saatu ohjaus, vertaistuki ja palaute ovat oleellisia kehittämishankkeen onnistumisen ja ammatillisen kehittymisen näkökulmista (Salonen 2013, 18) ja saimmekin ohjausta aina tarvittaessa sekä kasvotusten että sähköpostitse. Asiakkailta keräsimme kuvakorttien avulla palautetta jokaisella kuudella toiminnallisella kerhokerralla. Viimeisellä kerralla keräsimme asiakkailtamme lisäksi suullisesta palautetta, jota kuitenkin saimme varsin vähän kielimuurin vuoksi. Viimeisellä kerralla keskustelimme lyhyesti myös Essi Virtasen kanssa kerhomme sujuvuudesta kokonaisuudessaan. Elokuussa 2019 menimme Pansion vastaanottokeskukseen, jossa pidimme palautekeskustelun Essi Virtasen sekä Heimo Nurmen kanssa ja pohdimme yhdessä oppaan sisältöä. Keväällä 2020 aloimme koota opasta asiakaspalautteiden sekä vastaanottokeskuksen työntekijöiltä saadun palautteen ja toiveiden mukaan.

Tarkistusvaihe:

Tarkistusvaiheessa kaikki kehittämistyön toimijat arvioivat tuotosta ja palauttavat sen joko takaisin työstövaiheeseen tai siirtävät suoraan viimeistelyvaiheeseen (Salonen 2013, 18). Tarkistusvaiheessa lähetimme oppaan yhteyshenkilöllemme ja saimme häneltä palautetta.

Viimeistelyvaihe:

Kehittämistyömme toiseksi viimeinen työvaihe oli viimeistelyvaihe, jolloin teimme hienosäätöä oppaaseen ja prosessiraporttiin ja hioimme kummatkin lopulliseen muotoonsa. Salosen (2013, 18) mukaan viimeistelyvaihe voi olla aikaa vievää ja vaativaa, mutta meidän prosessimme kohdalla viimeistely vei vain muutamia päiviä.

Valmis tuotos:

Viimeisenä vaiheena kehittämistyössämme oli valmiin tuotoksen ja siitä kirjoitetun raportin lähettäminen Pansion vastaanottokeskukseen toukokuussa 2020.

11/2018	Yhteydenotto Pansion vastaanottokeskukseen tulevaa kehittämistyötä koskien.	Aloitusvaihe
12/2018	Palaveri Eeva Timonen-Kallion, Pansion vastaanottokeskuksen puolelta saadun yhteyshenkilön Essi Virtasen sekä vastaanottokeskuksen apulaisjohtajan Heimo Nurmen kanssa.	Suunniteluvaihe
12/2018	Kehittämistyön aihealueeseen liittyvän kirjallisuuden lukeminen ja suunnitelman laatiminen.	
2/2019	Palaveri Essi Virtasen kanssa.	
2/2019	Toimeksiantosopimusten laatiminen.	
3/2019	Palaveri Essi Virtasen kanssa ja suunnitelman esittely hänelle, pienten muutosten tekeminen suunnitelmiin.	
3/2019	Asiakkaiden tapaaminen ja heidän tarpeidensa & toiveidensa kartoittaminen tulevaa toiminnallista osuutta varten.	Työstövaihe
3/2019	Perhekerhomainoksen tekeminen ja lähettäminen Essi Virtaselle.	
4-5/2019	Perhekerhon pitäminen kerran viikossa, yhteensä kuuden viikon ajan.	
5/2019	Asiakaspalautteen kerääminen suullisesti.	
5/2019	Palaveri Essi Virtasen kanssa ja lyhyt palautekeskustelu.	
8/2019	Palautepalaveri Essi Virtasen ja Pansion vastaanottokeskuksen apulaisjohtajan Heimo Nurmen kanssa.	
3-4/2020	Oppaan laatiminen.	
4/2020	Oppaan lähettäminen Pansion vastaanottokeskukseen arvioitavaksi.	Tarkistusvaihe
4/2020	Oppaan ja raportin hiominen lopulliseen muotoonsa saadun arvioinnin perusteella.	Viimeistelyvaihe
5/2020	Valmis opas.	Valmis tuotos

Taulukko 1 Kehittämistyön prosessin aikataulus

5 KEHITTÄMISTYÖN TUOTOS

5.1 Oppaan syntyminen

Kehittämistyömme tuotoksena syntyi 19-sivuinen PDF-muotoinen opas, joka on suunnattu Pansion vastaanottokeskuksen perheiden kanssa tehtävään työhön. Opas laadittiin Canva-ohjelmaa käyttäen ja se sisältää erilaisia toiminnallisia aktiviteetteja ohjeineen ja osittain myös esimerkkikuvineen. Opas on laadittu nimenomaan Pansion vastaanottokeskuksen ympäristöä ja resursseja ajatellen ja sitä voi hyödyntää varsinaisten työntekijöiden lisäksi myös vapaaehtoistyöntekijät. Oppaan tekemisessä on huomioitu asiakasryhmän haasteet ja vahvuudet, mikä esimerkiksi näkyy selkokielisissä ohjeistuksissa ja siinä, ettei aktiviteettien tekemiseen vaadita yhteistä kieltä ryhmän välillä tai edes välttävää suomen kielen taitoa. Opas on laadittu niin, että perheet voivat viettää aikaa yhdessä ja näin ollen viettää mukavia hetkiä haastavan vastaanottokeskuksessa vietetyn arjen keskellä. Opasta tehdessä on pääajatus ollut vanhempien ja lasten välisen vuorovaikutuksen tukemisessa ja siinä, että toiminta sopii mahdollisimman monen ikäisille lapsille. Oppaan sisältämät harjoitteet ja aktiviteetit ovat omiaan parantamaan perheiden osallisuutta ja hyvinvointia vastaanottokeskusympäristössä, jossa asuminen voi olla perheille hyvin vaikea kokemus. Oppaasta löytyy toiminnallisia menetelmiä, joita itse olemme asiakasryhmän kanssa testanneet ja kokeneet toimiviksi. Lisäksi kokosimme yhteen myös muita harjoitteita, joita turvapaikanhakijaperheiden kanssa voi tehdä asiakasryhmän ja toimintaympäristön huomioon ottaen.

5.2 Oppaan sisältö

Kehittämistyönä tekemämme oppaan sisältö jaetaan viiteen eri pääotsikkoon. Johdanto-osassa esittelemme toiminnallisten menetelmien hyötyjä turvapaikanhakijaperheille ja kuvailemme oppaan sisältöä. Loput neljä lukua sisältävät toiminnalliset menetelmät ja oteltuna tutustumistoiminnallisia menetelmiä ohjeineen. Oppaamme sisältää erilaisia aktiviteetteja yhteensä 26 kappaletta ja jaottelimme ne tutustumiseen, musiikkiin, käden-taitoihin ja liikuntaan. Kaikki oppaan kuvat ovat itse ottamiamme. Aktiviteettikuvat ovat otettu Pansion vastaanottokeskuksessa kerhotoimintamme aikana ja muut kuvituskuvat ovat kotialbumeista. Kuvien ottamiseen ja julkaisuun on kysytty lupa asiakkailta kuvaustilanteessa eikä kenenkään henkilöllisyys ole tunnistettavissa.

Tutustumisosio sisältää seitsemän toiminnallista menetelmää, joiden tarkoituksena on rohkaista ihmisiä tutustumaan toisiinsa ja parantaa ryhmäytymistä. Koska kielimuuri perheiden välillä on usein suuri, keskityimme tutustumisleikeissä lähinnä nimien opetteluun erilaisin tavoin. Toimintamme aikana aloitimme kerhomme aina erilaisella tutustumisleikillä ja ohjaajina koimme sen olevan mukava rutiini, joka paransi ryhmän tunnelmaa rentouttamalla osallistujia. Tutustumisleikkejä oppaassamme ovat tutustu minuun, hämähäkinverkko, nimi ja liike, piiri pieni, nimipallo, rivin muodostus ja nimibingo. Opas sisältää leikkien ohjeet ja toteutuskuvan hämähäkinverkkoleikistä.

Musiikkiosiossa on toiminnallisia aktiviteetteja yhteensä neljä, joista yksi sisältää listan tunnetuista suomalaisista laululeikeistä. Tanssi kanssani ja salainen tanssi ovat musiikkileikkejä, joissa perheet jakautuvat pareihin tai koko perheen voimin tanssivat yhdessä ohjeistuksen mukaan. Tanssi kanssani oli kohdeyleisömme palautteesta päätellen mukavaa yhdessäoloa ja lapset pitivät siitä, kun saivat ohjata omaa vanhempaansa tekemään erilaisia tanssiliikkeitä. Salainen tanssi taas on varsinaisen tanssin lisäksi myös luottamuksellisuutta lisäävä tanssi, sillä siinä ollaan silmät suljettuina toisen perheenjäsenen ohjattessa tanssia. Musiikki toimii monikulttuurisessa ryhmän ohjaamisessa tilannekohtaisesti kohottamassa tai rauhoittamassa tunnelmaa eikä sanoja välttämättä tarvita, sillä musiikki ja tanssi ovat hyvin universaaleja asioita. Oppaassamme on lisäksi myös listattuna helppoa sanastoa sisältäviä suomalaisia laululeikkejä, jotka olivat perheille mieluista tekemistä. Toistamalla niitä useammalla kerhokerralla moni lapsi ja aikuinen lauloj mukana.

Kädentaito-osio sisältää viisi erilaista askartelua tai muuta taidemuotoa. Suunnittelimme kädentaitoihin liittyvät aktiviteetit niin, että perheet tuottavat yhteistä sisältöä ja vanhemmat voivat tarvittaessa auttaa lapsiaan esimerkiksi piirtämisessä ja leikkaamisessa. Valitsemissamme aktiviteeteissa on kantavana teemana perheenjäsenten välinen yhteistyö, esimerkiksi lintuperheaskartelussa, jossa tarkoituksena on leikaten ja liimaten koota perheenjäsenten omista käsien ja jalkojen jäljistä jokaiselle oma lintu ja nämä linnut kootaan perheelle yhteiseksi teokseksi. Myös meidän ryhmä -puu on askartelu, jonka ajatuksena on koota perheenjäsenten sormiväreillä tehdyt käden kuvat perheen omalle oksalle. Oksista muodostuu kokonaisuudessaan puu, joka sisältää kaikkien ryhmän jäsenten käden kuvat, mikä lisää yhteisöllisyyden kokemusta ryhmän sisällä. Yksi kädentaitoihin kuuluvista aktiviteeteista on myös perheen oman taulun tekeminen ja se erityisesti oli asiakkaillemme hyvin mieluista palautteesta päätellen. Oppaamme sisältämät kädentaitomenetelmät ovat yksinkertaisia toteuttaa eivätkä vaadi suuria tai kalliita materiaaleja.

Lisäksi suunnittelimme askartelut ja muut taidetyöt niin, että vanhemmat ja lapset pystyvät keskenään tekemään niitä ja ohjaajan rooli jää melko pieneksi, mikä helpottaa isojen ryhmien hallintaa. Muita kädentaito-osioista löytyviä aktiviteetteja on taikataikina ja naamareiden askartelu. Oppaasta löytyy kirjalliset ohjeet kaikkiin kädentaito-osion aktiviteetteihin ja lisäksi kuvia lintuperheaskartelusta sekä taikataikinan muotoilusta.

Liikuntaosio on suurin kokonaisuus oppaamme sisällössä ja se sisältää kymmenen erilaista aktiviteettia. Koimme toiminnallisia tuokioita pitäessämme, että vähän puhetta sisältävät keholliset menetelmät toimivat hyvin turvapaikanhakijaperheiden kanssa toimiessa, sillä ne eivät vaadi juurikaan yhteistä kieltä, vaan toiminnot voidaan esitellä ohjaajan omaa esimerkkiä näyttäen. Erityisesti metsäretki ja temppurata saivat asiakkailta kiitosta ja koemme myös itse, että ne sujuivat ohjaajan näkökulmasta hyvin ja perheenjäsenet saivat tehdä yhteistyötä. Oppaamme liikuntaan liittyvät aktiviteetit teimme pienellä budjetilla ja Pansion vastaanottokeskuksesta löytyviä materiaaleja hyödyntäen. Liikuntahetkien suunnittelussa otimme huomioon myös vastaanottokeskuksen tilat, jotka ovat tilavat ja mahdollistavat näin ollen esimerkiksi temppuradan järjestämisen isollekin asiakasmäärälle turvallisesti ja hallitusti. Yhtenä liikunnallisena aktiviteettina oli metsäretki, jossa perheet sai itselleen kuvalliset listat asioista, joita lähiympäristöstä etsivät. Ulkoilun ja liikunnan lisäksi metsäretken hyötyjä on suomalaiseseen luontoon tutustuminen ja siihen liittyvän sanaston oppiminen. Oppaaseen päätyi keväisen metsäretken lista, jossa oli 19 eri luonnosta löytyvää asiaa ja lisäksi asiakkaiden tuli etsiä yksi asia, joka ei kuulu luontoon. Muita oppaaseen päätyneitä liikunnallisia aktiviteetteja ovat lattia on laavaa, seuraa johtajaa, puunhalaus-hippa, kahden tulen välissä, hiirenhätä, polttopallo, kosketa väriä ja ilmapalloleikki. Opas sisältää ohjeet kaikkiin aktiviteetteihin, kuvia temppuradan eri pisteistä sekä metsäretken kovalistan.

6 KEHITTÄMISTYÖN ARVIOINTI

6.1 Kehittämistyön menetelmien arviointi

Yksi suurimmista haasteita kehittämistehtävämme toiminnallisessa osassa oli asiakkaiden puutteellinen suomen kielen taito, joka oli pakko ottaa huomioon ja tarkastelun kohteeksi toimintaamme suunnitellessa. Myös aikaisempi kokemus kyseisen asiakasryhmän kohdalla on osoittanut, että asiakkaiden motivointi ja ryhmään sitouttaminen voi olla haasteellista. Kehittämistyössämme emme paneutuneet vanhempien omiin kiintymyssuhteisiin tai muuhun historiaan, vaan pyrimme empaattisiin kohtaaisiin ja mahdollisimman hyvän yhteisymmärryksen luomiseen kielimuurista huolimatta.

Vastaanottokeskus on poikkeuksellinen elinympäristö ja vanhemmuus voi siellä tuntua hyvinkin vaikealta, mutta toimintamme pääajatus oli se, että vanhemmuudessa tärkeintä ympäristöstä riippumatta on läsnäolo ja yhteisymmärrys. Yhteinen ymmärrys ja toiminta ovat tärkeä osa perheen pärjäävyyttä vaikeuksissa. (Suomen Mielenterveysseura 2018, 3). Lasten ja aikuisten tarpeet menevät kuitenkin usein ristiin: lapsi tarvitsee läheisyyttä, aikuinen omaa rauhaa. (Solantaus 2013, 13). Siksi pyrimme koko prosessin ajan pitämään toimintamme rentona ja kiireettömänä, ilman minkäänlaisia suorituspaineita vanhemmilta. Vastaanottokeskus on melko tiivis yhteisö, jossa perheet voivat saada tukea oman perheen lisäksi myös toisilta ihmisiltä. Pyrimme toiminnallamme kokoamaan samassa elämäntilanteessa olevia perheitä yhteen, jotta he voisivat löytää itselleen voimavaroja myös vertaistuen avulla. Onnistuimme sekä omasta mielestämme sekä asiakkaiden palautteista päätellen kokoamaan hyvän toiminnallisen kerhon, jossa oli rento tunnelma ja lapset saivat kiireetöntä yhdessäoloa vanhempiensa kanssa.

Asiakkaiden kohtaaminen vastaanottokeskuksen järjestämässä tapahtumassa oli tiedonkeruumenetelmänä korvaamaton, koska saimme luotua asiakkaisiin kontaktia jo ennen toiminnan aloittamista ja he saivat jonkinlaisen kuvan siitä, millaisia ihmisiä on tulossa heille pitämään toimintaa. Lisäksi he saivat kysellä ja ehdottaa itse mitä toivoisivat perhekerhomme sisältävän, jolloin asiakkaamme saivat osallisuuden kokemuksia.

6.2 Asiakaspalaute

Keräsimme asiakkailtamme joka toiminnallisen kerhokerran jälkeen palautetta. Kielimuurin takia teimme kuvakortit, jolla sekä vanhemmat ja lapset saivat kertoa, oliko kyseinen kerta hyvä, huono vai jotain siltä väliltä. Laskimme palautteet jokaisen kerran jälkeen ja analysoimme ne. Lopuksi laskimme vielä kaikki saadut palautteet yhteen ja laskimme prosenttiosuudet. Kaiken kaikkiaan saamamme asiakaspalaute oli melko positiivista, keskimäärin 71% koki tuokiomme hyvinä, 8% huonoina ja loput 21% jotain siltä väliltä.

Viimeisellä kerralla kysyimme perheiltä sanallista palautetta. Kielimuurin vuoksi käytimme kyselyssä englantia ja osa vanhemmista auttoi tulkkaamaan, mikäli englanti ei taipunut. Saimme palautetta monipuolisesta ohjelmasta, onnistuneesta ajankäytöstä ja siitä, että olimme ohjaajina iloisia. Palautteista kävi myös ilmi, että esittelemämme aktiviteetit olivat sellaisia, joita perheet voisivat toteuttaa myös kotioloissa ja että toimintaamme oli helppo tulla mukaan. Kehitysehdotuksia saimme myös muutamia. Joidenkin perheiden mielestä kerhokertoja olisi voinut olla enemmän ja useammin, ja yksi palaute koski sitä, että teimme joitain aktiviteetteja päällekkäin kahdessa eri porukassa ja se oli tuntunut hieman hankalalta.

6.3 Toimeksiantajan arviointi prosessista ja tuotoksesta

Saimme kehittämistyöstämme kirjallista palautetta Pansion vastaanottokeskuksen yhteyshenkilöltämme Essi Virtaselta. Palautteessa kuvattiin prosessin sujumista sekä arvioitiin tuotosta. Palautteessa todettiin, että aihe ja toteutustapa sopivat hyvin vastaanottokeskuksen tarpeeseen ja perustoimintaan, koska perheiden määrä vastaanottokeskuksessa oli tuolloin suurehko ja koko perhettä osallistavalle toiminnalle oli kysyntää. Lisäksi suunnitelmamme oli vastaanottokeskuksen näkökulmasta kattava ja antoi vastaanottokeskukselle riittävän informaation siitä, miten opinnäytetyöprosessi vastaanottokeskuksessa etenee ja monipuolisen kerhosuunnitelman.

Palautteessa arvioitiin, että toiminnallisen osan toteutus sujui vastaanottokeskuksessa ongelmitta ja itse toiminta vastasi sitä mitä opinnäytetyön suunnitelmaan oli kirjattu ja yhteisesti sovittu. Toiminnallisen osan aikana toimintamme oli aloitteellisesta ja joustavaa, mikä on erityisen tärkeää vastaanottokeskuksen hektisessä arjessa. Kokonaisuudessaan Pansion vastaanottokeskuksen henkilökunta ja kerhon kohderyhmä eli perheet

olivat tyytyväisiä toteutuneeseen perhekerhoon. Palautteen mukaan kerho toimi yhdistävänä tekijänä perheiden välillä, toi paljon iloa perheille ja virikkeellistä yhteistoimintaa lapsille ja heidän vanhemmilleen. Tarve perheitä aktivoivalle ja yhteisölliselle toiminnalle oli olemassa, joten toiminnallinen osuus sopi hyvin luontevasti vastaanottokeskuksen arkeen.

Vastaanottokeskukselle toimitettu luonnos laatimastamme oppaasta oli toimeksiantajalta saadun palautteen mukaan visuaaliselta ilmeeltään kiinnostava ja sisällöltään toimiva ohjeistus kerhotoiminnan toteuttamiseen. Sen todetaan vastaavan toimeksiantajan odotuksiin.

6.4 Työryhmän arviointi prosessista ja tuotoksesta

Koemme, että kehittämistyömme punainen lanka oli pitkään kadoksissa ja oli vaikeaa koota yhteneväistä kokonaisuutta, josta olisi hyötyä Pansion vastaanottokeskuksen työntekijöille sekä vapaaehtoisille. Prosessin aikana olisi ollut hyvä pysähtyä rauhassa miettimään kehittämistyön tavoitetta ja sitä, kuinka siihen parhaiten päästäisiin. Motivaa-tion puute vaivasi myös osittain siksi, koska työmme ydinajatus ei ollut kirkkaana mielessä. Prosessi alkoi reippaalla tahdilla ja saimme melko nopealla aikataululla sekä suunniteltua toimintamme, että tehtyä kehittämistyömme toiminnallisen osuuden. Kuitenkin kirjallisen osuuden kirjoittaminen jäi muiden kiireiden alle ja oppaan tekeminen jäi melko viime tintaan. Prosessin etenemisen kannalta olisi ollut järkevää tehdä ja täydentää opasta pikkuhiljaa koko kehittämistyön tekemisen ajan, jotta se olisi mahdollisimman kattava ja yhtenäinen kokonaisuus.

Kehittämistyössämme olimme tyytyväisiä siihen, kuinka yhteistyö toimi Pansion vastaanottokeskuksen työntekijöiden kanssa. Saimme aina nopeasti vastauksia sähköposteihimme ja tieto kulki hyvin kumpaankin suuntaan. Reflektiiviseen keskusteluun oli mahdollisuus tarvittaessa ja apua sai nopeasti, mikäli tuli tarve. Lisäksi asiakasryhmästä saatu tieto oli hyvin tarpeellista tulevan toimintamme suunnittelua ajatellen. Kaiken kaikkiaan kehittämistyömme sujui varsin hyvin, asiakkaamme olivat palautteesta päätellen tyytyväisiä ja saimme itsekin lisää varmuutta erilaisten ryhmien ohjaamiseen. Asiakasryhmänä maahanmuuttajiin liittyy aina kielimuurin tuomat haasteet ja silloin ohjaajalta vaaditaan taitoa käyttää sanatonta viestintää sanallisen tukena.

Kehittämistyömme lopputuotos on mielestämme monipuolinen kokonaisuus, jossa on tarkoin pohdittu Pansion vastaanottokeskuksen sisä- ja ulkotiloja, joissa toimintaa voidaan järjestää. Otimme myös hyvin huomioon tuotoksemme kokoamisessa asiakasryhmän haasteet esimerkiksi kielitaidon suhteen ja saimme mietittyä erilaisia toiminnallisia tuokioita, jotka sopivat monen ikäisille lapsille ja heidän vanhemmilleen. Pääajatuksena oli koko prosessin ajan lasten ja vanhempien tukeminen yhteiseen tekemiseen ja ajanviettoon ja lopulliseen oppaaseen päätyneet aktiviteetit tukevat mielestämme hyvin tavoitetta.

7 POHDINTA

7.1 Sosionomin kompetenssit ja ammatillinen kasvu

Kehittämistyön prosessin aikana reflektioimme toimintaamme työskentelytapojemme ja sekä suunnitelman etenemisen kannalta. Reflektion kautta vahvistimme myös omaa ammatillista kasvuamme prosessin aikana. Reflektointimme pohjana oli sosiaalialan kompetenssit eli ydinosaaamisalueet. Sosionomin ammattitaito voidaan jakaa kolmeen eri osatekijään, jotka ovat yksilön kompetenssi, työn vaatima kompetenssi sekä käyttökompetaenssi. Sosionomin osaamiseen ja ammattitaitoon vaikuttavat siis monet eri osatekijät, kuten koulutus, yksilön henkilökohtaiset ominaisuudet ja työn asettamat vaatimukset. (Mäkinen ym. 2009, 19-21). Esittelemme seuraavaksi sosiaalialan kuusi kompetenssia ja pohdimme, miten oma osaamisemme on jokaisen ydinosaaamisalueen kohdalla kehittynyt kehittämisprosessimme aikana.

Sosiaalialan eettinen osaaminen:

Sosiaalialan työn tavoitteena on ihmisten auttaminen sekä puutteen ja kärsimyksen vähentäminen. Sosiaalialan eettisten periaatteiden ja ammattietiikan pohjana ovat ihmisarvo, ihmisoikeudet sekä sosiaalinen oikeudenmukaisuus, joihin koko sosiaalialan ammattietiikka nojautuu. (Talentia 2017, 7). Kehittämistyömme asiakasryhmänä oli turvapaikanhakijat, jotka ovat paenneet turvattomia oloja kotimaastaan. Sotien keskellä ihmisarvo ja ihmisoikeudet joutuvat usein loukatuiksi ja siksi koimme tärkeäksi jatkuvasti pitää mielessä ammattieettiset periaatteet ja pyrkiä kohti luottamuksellista ilmapiiriä ryhmässämme. Asiakastyössä luottamuksen syntyminen vaatii sen, että työntekijä osoittaa kunnioitusta asiakastaan kohtaan (Vilen 2002, 63). Pyrimme asiakaskohtaamisissa pitämään yllä arvostavaa vuorovaikutusta ja yhdenvertaisuutta asiakkaidemme välillä. Otimme jo toiminnan suunnittelussa huomioon osallisuuden edistämisen ja pyrimme toimintamme aikana huomioimaan asiakkaamme yksilöinä heidän itsemääräämisoikeuttaan kunnioittaen. Toimintamme aikana opimme suvaitsevaisuutta ja ymmärrystä erilaisia kulttuureita kohtaan. Meille oli myös tärkeää pitää toimintamme täysin poliittisesti ja uskonnollisesti neutraalina, jotta kukaan toimintaamme osallistuva ei tuntisi oloaan loukatuksi ja tasa-arvon tunne säilyisi. Pyrimme kokoamaan kehittämisryhmämme tuotoksen siten, että siitä olisi hyötyä kaikenikäisille asiakkaille. Asiakaslähtöisyys oli tärkeä arvo koko prosessimme ajan, sillä sosiaalialan toiminta on aina palvelutoimintaa, jonka

tavoitteena on palvella asiakkaita vastaamalla heidän tarpeisiinsa niin, että heidän voimavaransa kasvavat (Vilen ym. 2002, 23).

Asiakastyön osaaminen:

Asiakastyössä kaikki lähtee asiakkaan tarpeesta ja sen vuorovaikutuksellisesta tukemisesta. Vuorovaikutus on taito, jota voi kehittää ja oppia jatkuvasti kuten muitakin ammattitaidon osa-alueita (Vilen ym. 2002, 17). Vuorovaikutustilanteet ovat aina erilaisia eri ihmisten välillä ja osapuolet vaikuttavat toinen toisiinsa. Oman kiintymyssuhdemallin ymmärtäminen voi auttaa vuorovaikutustyössä, jotta pystyy näkemään omat ja muiden vuorovaikutustaidot uudella tavalla (Vilen 2002, 35). Kehittämisprosessimme aikana reflektoimme vuorovaikutuksellisia keinojamme moneen otteeseen, sillä kielimuurin takia sanaton viestintä oli vielä suuremmassa roolissa kuin suomenkielisten asiakkaiden kanssa toimiessa. Oppaaseen kokoamamme aktiviteetit on suunniteltu niin, että ohjaajan sanallinen viestintä pysyy selkeänä ja ryhmän ohjaaminen sanattoman viestinnän avulla on sanallista tärkeämpää. Asiakasryhmämme oli ikähaarukaltaan laaja ja aikuisten kanssa vuorovaikutus on erilaista kuin lasten. Pyrimme kuitenkin kohtaamaan kaikki asiakkaamme ikätasoon sopivalla tavalla ja erityisesti kannustaa vanhempia olemaan vuorovaikutuksessa lastensa kanssa yhteisen tekemisen kautta.

Palvelujärjestelmäosaaminen:

Sosiaalialan palvelujärjestelmänosaamisella tarkoitetaan sitä, että sosionomi tuntee hyvinvointia ja sosiaalista turvallisuutta tukevat palvelujärjestelmät ja niihin liittyvän lainsäädännön (Mäkinen ym. 2011, 67). Kehittämisprosessimme aikana tutkimme paljon turvapaikanhakuprosessiin ja yleisesti maahanmuuttoon liittyvää lainsäädäntöä. Selvitimme turvapaikanhakuprosessin vaiheita ja turvapaikanhakijoiden palveluita ja oikeuksia. Asiakastyössämme kohtasimme muutamia tilanteita, joissa palvelujärjestelmätuntemusta tarvittiin asiakkaan kysyessä esimerkiksi toimeentuloon liittyviä asioita. Palvelujärjestelmäosaamiseemme saimme tarvittaessa tukea myös Pansion vastaanottokeskuksen työntekijöiltä, jotka selvittivät meille turvapaikanhakijoiden kotoutumis- ja turvapaikanhakuprosessin eri vaiheita.

Kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen:

Kehittämistyömme aikana pyrimme kehittämään myös kriittistä ja osallistavaa yhteiskuntaosaamistamme. Prosessin aikana opimme lisää eri viranomaisverkostoista, joita turvapaikanhakija kohtaa turvapaikkaprosessinsa aikana. Sosionomin tulee ymmärtää eri

kulttuureita ja yhteisöjen toimintaa, sekä tukea osallisuutta (Mäkinen ym. 2009, 19) ja tämän osaamisen koemme kehittyneen paljon projektimme aikana. Saimme tietoperustaa rakentaessamme paljon taustatietoa kirjallisuudesta ja asiakastyötä tehdessämme saimme käytännön tasolla nähdä ja kuulla, miten suomalainen yhteiskunta ja byrokratia toimivat turvapaikanhakijoiden saapuessa maahan. Kriittinen ja osallistava yhteiskunta-osaaminen oletettavasti vahvistuu jatkuvasti työkokemuksen kertyessä, jolloin rohkeus ja varmuus puuttua epäkohtiin kasvaa.

Tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen:

Koemme tämän osaamisalueen kehittyneen paljon kehittämistyömme aikana. Toimeksiantajan puolelta saimme hyvin vapaat kädet toimintamme kehittäessä ja he antoivat aina vinkkejä ja palautetta tarvittaessa. Toiminnallisten menetelmien kokeileminen käytännössä asiakasryhmän kanssa oli prosessimme yksi tärkeimmistä kehittämismenetelmistä ja refleктоimme toimintaamme jokaisen toiminnallisen kerhokerran jälkeen. Täten saimme kehitettyä osaamistamme aina paremmaksi kokemuksen tuoman varmuuden kautta. Kehittämistyössämme auttoi jo entuudestaan harjoittelujen kautta saatu kokemus asiakasryhmästä ja toiminnan kehittäminen tuntui luontevalta. Kehittämistyömme oli työelämälähtöinen prosessi ja tutkimuksellinen puoli jäi lähinnä teoreettisen tiedon opiskelun tasolle.

Työyhteisö-, johtamis- ja yrittäjyysosaaminen:

Mäkisen ym. (2009, 19) mukaan sosionomin yksi osaamisalue on työyhteisön esimiehenä toimiminen sekä sosiaalialan osaamisen johtaminen ja kehittäminen moniammatillisessa yhteistyössä. Kehittämistyömme tuotoksena syntynyt opas on suunniteltu nimenomaan vastaanottokeskuksen työntekijöille ja vapaaehtoisille, joten sen päätarkoitus on tukea työyhteisön osaamista turvapaikanhakijaperheiden kanssa tehtävässä työssä. Koemme tämän kompetenssin olevan kuitenkin kaikkein vaikeimmin sisäistettävä ja jääneen meidän kehittämisprosessimme aikana kaiken kaikkiaan melko vähälle pohdinnalle.

7.2 Kehittämistyön tulevaisuus

Kehittämistyönämme valmistunut opas on tarkoitettu Pansion vastaanottokeskuksen työntekijöille ja vapaaehtoisille. Tuotos on lähetetty sähköisessä muodossa, jolloin se voidaan tarvittaessa myös tulostaa paperiseen muotoon. Opasta voidaan hyödyntää

toimeksiantajan apuna lapsiperheille suunnitellun toiminnan suunnittelussa. Sen sisältämät aktiviteetit ovat valmiiksi asiakasryhmän ja tilat huomioivaa, joten se on helppokäyttöinen ja nopea työkalu esimerkiksi perhekerhon tai muihin lapsiperheille suunnattujen tapahtumien järjestämiseen.

Tulevaisuudessa kehittämistyömme tuotosta voisi esimerkiksi jatkaa ja täydentää uusilla ja hyväksi todetuilla aktiviteeteilla, jotta se kasvaisi ja monipuolistuisi entisestään. Tilojen, asiakkaiden määrän, budjetin ja muiden resurssien vaihtelut voivat vaikuttaa oppaan ajankohtaisuuteen ja siksi sen muokattavuus on tärkeä asia. Opas voisikin siis toimia eräänlaisena pohjana, jota muokkaamalla ja ajan tasalla pitämällä työntekijöillä ja vapaaehtoisilla ohjaajilla olisi aina ajankohtainen materiaalipankki, josta katsoa erilaisia ideoita toiminnan laatimiseen.

Vaikka opas onkin laadittu nimenomaan Pansion vastaanottokeskuksen toimintaa ajatellen, ei ole mitään syytä, miksei sitä voisi hyödyntää myös missä tahansa muussa ympäristössä, jossa suunnitellaan lapsiperheille toiminnallisia tuokioita.

LÄHTEET

Amnesty 2020. Refugees, asylum-seekers and migrants. Viitattu 16.4.2020. Saatavilla verkossa <https://www.amnesty.org/en/what-we-do/refugees-asylum-seekers-and-migrants/>.

Dublin III -asetus. Viitattu 9.4.2020. Saatavilla verkossa https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=LEGISSUM%3A23010503_1.

Erikoissairaanhoitolaki. Viitattu 5.2.2020. Saatavilla verkossa <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1989/19891062>

Genèven sopimus. Viitattu 9.4.2020. Saatavilla verkossa https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1955/19550008/19550008_5

Hansson, J. & Oscarsson, C. 2005. Onnellinen lapsuus. Helsinki: Otava

Helminen, J. (Toim.) 2006. Elämä koettelee, tuki kannattelee. Sosiaali- ja terveysalan työ monimuotoisissa perhesuhteissa. Jyväskylä: PS-kustannus.

<https://thl.fi/fi/web/maahanmuuttajat-ja-monikulttuurisuus/maahanmuuttajien-terveys-ja-hyvinvointi/turvapaikanhakijoiden-terveys-ja-hyvinvointi>.

https://www.mielenterveysseura.fi/sites/default/files/inline/miten_autan_lastani_opaskirja.pdf

Hujala, E. & Turja, L. 2016. Varhaiskasvatuksen käsikirja. PS-kustannus.

Isosävi, K. & Kuittinen, S. 2013. Vanhemmuus ja pienten lasten hoiva eri kulttuureissa. Teoksessa Alitolppa-Niitamo, A., Fågel, S. & Säävälä, M. (Toim.) Olemme muuttaneet -ja kotoutumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Helsinki: Väestöliitto, 78-95.

Juusola, M. 2017. Sosiaalisten taitojen ohjaajan opas 1. Koulutuskeskus Artemia.

Korhonen, V. & Puukari, S. 2013. Monikulttuurinen ohjaus- ja neuvontatyö. Jyväskylä: PS-kustannus

Laine, A., Ruishalme, O., Salervo, P., Siven, T ja Välimäki, P. 2012: Opi ja ohjaa – Sosiaali ja terveysalalla. Helsinki, Sanoma pro.

Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrien tunnistamisesta ja auttamisesta. Viitattu 5.2.2020. Saatavilla verkossa <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110746>

Maahanmuuttovirasto. Paluu kotimaahan. Viitattu 8.4.2020. Saatavilla verkossa <https://migri.fi/paluu-kotimaahan>.

Maahanmuuttovirasto. Tilastot. Viitattu 9.4.2020. <https://tilastot.migri.fi/>.

Maahanmuuttovirasto. Työnteko-oikeus. Viitattu 12.4.2020. Saatavilla verkossa <https://migri.fi/turvapaikanhakijan-tyonteko-oikeus>.

Maahanmuuttovirasto. Vastaanottoraha. Viitattu 29.2.2020. Saatavilla verkossa <http://migri.fi/vastaanottoraha>.

Maahanmuuttovirasto 2018. Maahanmuuttoviraston selvitys sisäministerille turvapaikkapäätöksentekoon ja -menettelyyn liittyen. Viitattu 9.4.2020. https://migri.fi/documents/5202425/8701378/Maahanmuuttoviraston+selvitys+sis%C3%A4ministerille+turvapaikkap%C3%A4%C3%A4t%C3%B6ksentekoon_valmis.pdf/0bb0572e-0309-4250-b1f1-

45cc9d5f00da/Maahanmuuttoviraston+selvitys+sis%C3%A4ministerille+turvapaik-
kap%C3%A4%C3%A4t%C3%B6ksentekoon_valmis.pdf.

Mandalios, M., Nummela, S., Roininen, E ja Sipilä, J. 2011: Matkalla suomessa – Maahanmuut-
tanut ohjauksella kotoutumaan, Porvoo, Paino kirjapaino.

Mäkinen, P., Raatikainen, E., Rahikka, A. & Saarnio, T. 2011. Ammattina sosionomi. Helsinki.
WSOY

Mälkkönen, Kristiina, Samallahti, Pirkko, Saraneva Kristina ja Sitolahti, Terttu (toim.) Psyko-
analyysin isät ja äidit. Teoreettisia näkökulmia. Helsinki: Therapie-säätiö, 377–395.

Räty, M. 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Helsinki: Tammi.

Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opis-
kelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Turun ammattikorkeakoulu.

Salonen, K., Eloranta, S., Hautala, T. & Kinon, S. 2017. Kehittämistoiminta ja kehittämisen me-
netelmiä ammatillisessa korkeakoulutuksessa. Turun ammattikorkeakoulu.

Solantaus, T. 2013. Miten autan lastani? Helsinki. Viitattu 6.3.2019

Sosiaalihuoltolaki. Viitattu 5.2.2020. Saatavilla verkossa <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajanta/2014/20141301>

Suomen Mielenterveysseura 2018. Lapset puheeksi – lokikirja yhteistyöhön vanhempien kanssa
erilaisissa palveluissa. Helsinki. Viitattu 6.3.2019 https://www.mielenterveysseura.fi/sites/default/files/materials_files/lapset_puheeksi_lokikirja_yhteistyohon_vanhempien_kanssa_erilaisissa_palveluissa_2018.pdf

Terveysdenhuoltolaki. Viitattu 5.2.2020. Saatavilla verkossa <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajanta/2010/20101326>

THL 2018. Turvapaikanhakijoiden terveys ja hyvinvointi. Viitattu 6.3.2019

THL 2020. Maahanmuutto ja hyvinvointi. Viitattu 9.4.2020. Saatavilla verkossa
<https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/maahanmuutto-ja-hyvinvointi>.

Valtiosopimus. Viitattu 9.4.2020. Saatavilla verkossa. <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sops-teksti/1989/19890060>.

Viinikka, A. 2014. Mentalisaatio perheiden kohtaamisessa. Tampere.

Vilen, M., Seppänen, P., Tapio, N. & Toivanen, R. 2010. Kohtaamisia lapsiperheissä – Mene-
telmiä

Vilen, M., Leppämäki, P. & Ekström, L. 2002. Vuorovaikutuksellinen tukeminen. WSOY.

Väestöliitto. 2019. Viitattu: 5.3.2019. http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimus-laitos/tilastoja/maahanmuuttajat/.

Yleissopimus lapsen oikeuksista https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sops-teksti/1991/19910060/19910060_2.

Perhekerhomainos

Perhekerho

lapsille ja vanhemmille

tiistaisin klo 12-14

vastaanottokeskuksen kerhuhuoneessa

Ohjelma:

9.4. tutustumista, leikkejä ja pelejä

16.4. askartelua ja muovailua

23.4. maalausta

30.4. vappujuhla

7.5. luontoretki

14.5. temppurata

Metsäretki

6. Sinivuokko		1. Koivunlehti	
7. Valkovuokko		2. Kuusen neulas	
8. Kivi		3. Pihlaja	
9. Sulka		4. Leskenlehti	
10. Männyn käpy		5. Sammal (Ota vain vähän!)	

11. Vaahteranlehti	
12. Mustikanlehti	
13. Puolukanlehti	
14. Männyn neulas	
15. Kuusen käpy	

16. Keppi / Oksa	
17. Haapa	
18. Voikukka	
19. Pajunkissa	

20. Etsi jotain, joka ei kuulu luontoon! Find something that doesn't belong to nature!

Kuvat: Pixabay.com

Palautekuvakortit (Tehnyt: Hawi Dawan)

Toiminnallinen perhekerho
Pansion
vastaanottokeskuksessa

Ohjaajan opas

Sisältö

- 4 Johdanto
- 5 Tutustuminen
- 8 Musiikki
- 10 Kädentaidot
- 13 Liikunta
- 19 Lähteet

Tämä opas on laadittu turvapaikanhakijaperheiden kanssa työskentelyyn Pansion vastaanottokeskuksessa. Opas sisältää toiminnallisia menetelmiä, jotka tukevat perheiden keskinäistä hyvinvointia haasteellisessa elämäntilanteessa.

Johdanto

Toiminnallisilla menetelmillä tarkoitetaan toimintaa, jota usein kutsutaan myös luovaksi toiminnaksi. Toiminnalliset menetelmät ovat leikkiä, laulua, liikuntaa ja kädentaitoja, jolloin lapsi ja vanhempi saavat yhdessä kokea uusia asioita ja kokea onnistumisen tunteita. Lasten itsetunnon kehityksen kannalta on hyvin tärkeää, että vanhemmat ovat aidosti läsnä ja tekevät asioita yhdessä lastensa kanssa.

Toiminnalliset menetelmät tarjoavat sosiaalialan työntekijöille konkreettisia välineitä eri-ikäisten ihmisten kohtaamiseen. Luovan toiminnan aikana ihminen oppii uusia asioita ja saa olla vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa.

Erilaisten asioiden tekeminen vahvistaa omanarvontuntoa ja lisää onnistumiskokemuksia, mutta toiminnalliset tuokiot voi toimia myös rauhoittavana lepoetkenä aktiviteetista riippuen.

Yhteistä turvapaikanhakijaperheille on vaikea elämäntilanne ja epävarmat tulevaisuuden näkymät. Yhteisen leikin ja mielekkään tekemisen kautta lapset ja vanhemmat pystyvät kestämaan paremmin haastavan elämäntilanteen aiheuttamaa stressiä, mikä puolestaan edesauttaa turvallisuuden tunteen syntymistä.

Tässä oppaassa esittelemme erilaisia toiminnallisia aktiviteetteja, joita voidaan hyödyntää turvapaikanhakijaperheiden kanssa työskennellessä Pansion vastaanottokeskuksessa. Oppaan aktiviteetit sopivat taaperoista alakouluikäisille ja kaikki on tarkoitus tehdä yhdessä vanhempien kanssa.

Oppaan aktiviteetit on suunniteltu vastaanottokeskuksen tiloja ajatellen ja niiden toteuttamiseen ei vaadita suuria hankintoja tai erikoisempia materiaaleja. Ohjaajien määrän tarve riippuu osallistuvien perheiden lukumäärästä, mutta aktiviteetit on suunniteltu niin yksinkertaisiksi, että 2-3 ohjaajaa pystyy hallitsemaan isoakin joukkoa.

Tutustuminen

TUTUSTU MINUUN

Leikkijät menevät istumaan piiriin. Ohjaaja laittaa musiikkia soimaan taustalle ja musiikin soidessa jokin esine kiertää piirissä. Musiikin lakatessa leikkijä, jonka kädessä esine on, kertoo oman nimensä ja jotakin muuta itsestään.

Tarvitset: Musiikkisoitin

PIIRI PIENI

Leikkijät muodostavat kaksi piiriä. Musiikin tahdissa piirit pyörivät eri suuntiin. Musiikin pysähtyessä leikkijät, jotka ovat vastakkain, tervehtivät toisiaan ja sanovat omat nimensä. Musiikin soidessa jatketaan taas liikkumista.

Tarvitset: Musiikkisoitin

HÄMÄHÄKINVERKKO

Hämähäkinverkkoon tarvitaan lankakerä. Leikkijät istuvat tai seisovat piirissä. Lankakerä heitetään jollekin toiselle leikkijälle ja tämä kertoo oman nimensä. Jokainen langan saanut leikkijä pitää langasta kiinni. Näin lankakerä kiertää piirissä ja muodostaa hämähäkinverkon. Lopuksi verkko puretaan ja nimet käydään uudelleen läpi.

Tarvitset: Lankakerä

NIMI JA LIIKE

Kaikki sanovat oman nimensä ja liittävät siihen jonkin liikkeen. Kaikki toistavat. Sitten toinen sanoo nimensä ja liittää siihen jonkin toisen liikkeen ja kaikki toistavat. Sen jälkeen toistetaan ensimmäinen ja toinen peräkkäin ja jatketaan, kunnes kaikki ovat tehneet omansa. Leikin voi toteuttaa istuen tai seisten ja isoilla tai pienillä liikkeillä.

NIMIPALLO

Leikkijät istuvat piirissä. Ennen leikin aloittamista jokainen kertoo oman nimensä, mutta nimiä ei tarvitse vielä opetella ulkoa. Leikin aloittaja vierittää pallon sille, kenen nimen haluaa oppia. Se, joka saa pallon, kertoo nimensä ja jatkaa leikkiä edelleen.

Tarvitset: Pallo

NIMIBINGO

Jaa leikkijöille paperi, johon piirretään ruutuja yhtä paljon kuin on osallistujia, esim. 4x4 tai 5x5. Pyydä osallistujia sanomaan vuorotellen oma nimensä, jolloin muut kirjoittavat nimen omaan ruudukkoon satunnaisessa järjestyksessä siten, että yhdessä ruudussa on yksi nimi. Huomioi, että ohjaajan täytyy kerätä itsellensä osallistujien nimet muistiin. Kun ruudukot ovat osallistujilla täynnä, alkaa bingo. Ohjaaja huutaa yhden nimen kerrallaan. Jokainen rengastaa nimen omasta ruudukostaan. Se, joka ensimmäisenä saa rivin täyteen, huutaa bingo ja voittaa. Rivi voi olla pysty- tai vaakasuunnassa. Jos nimien määrä ei mene tasan, voidaan ruudukkoon sijoittaa jokeriruutuja, jotka ovat kaikilla jo valmiiksi täytettyjä.

RIVIN MUODOSTUS

Osallistujille annetaan käsky muodostaa rivi esimerkiksi iän, silmien värin tai pituuden mukaan. Leikkijöiden tulee tehdä rivi kommunikoimalla ilman ääntä.

Musiikki

TANSSI KANSSANI

Musiikin soidessa yksi perheenjäsen kerrallaan näyttää esimerkkiä tanssiliikkeistä ja muut toistavat perässä. Muutaman minuutin kohdalla vaihdetaan tanssin ohjaajaa.

Tarvitset: musiikkisoitin

SALAINEN VALSSI

Osallistujat jaetaan pareihin. Parin toinen osapuoli laittaa silmät kiinni ja toisen tehtävänä on ohjata yhteistä tanssia. Puolessa välissä vaihdetaan rooleja. Mikäli silmien kiinni pitäminen tuntuu vaikealta, voi silmät pitää myös auki.

Tarvitset: musiikkisoitin

LAULULEIKIT

Fröbelin Palikat (Jumppalaulu, Sutsisatsi, Huugi-guugi)
Leipuri Hiiva
Piiri pieni pyörii
Jos sull lysti on niin kätes yhteen lyö
Elefanttimarssi

Tarvitset: Musiikkisoitin

MUSIIKIN OHJAAMA PIIRTÄMISTÄ

Jaetaan kaikille paperi. Jokainen piirtää musiikin aikana irrottamatta kynää paperista. Tuotokset voidaan esitellä perheen jäsenille.

Tarvitset: Kynä, paperi, musiikkisoitin

Kädentaidot

TAIKATAIKINA

Tarvitset:

3 dl jauhoja
1,5 dl suolaa
1,5 dl vettä
1 rkl ruokaöljyä.

Sekoita keskenään jauhot ja suola ja lisää vesi sekä ruokaöljy. Vaivaa ainekset kiinteäksi massaksi. Jos taikina on tahmeaa, lisää hieman jauhoja. Jos taikina murenee liian helposti, voit lisätä hieman vettä.

Taikataikina on helposti muotoiltavaa massaa, josta voi tehdä esimerkiksi koristeita, riipuksia tai leikkiruokia. Vain mielikuvitus on rajana!

Taikina on tehty ruoka-aineista ja on myrkytöntä, joten ei ole vaarallista, vaikka taikinaa joutuisi lapsen suuhun.

Taikinasta tehdyt luomuksen kuivuvat huoneenlämmössä noin viikossa, mutta nopeampi kuivattaminen tapahtuu uunissa 125 asteessa n. 1-2 tuntia teoksen koosta riippuen. Taikataikinasta tehdyt kovettuneet teokset voi halutessaan maalata esimerkiksi vesiväreillä.

PERHEEN OMA TAULU

Tarvitset:

A3-kokoista paperia tai kartonkia
Kyniä, tusseja, vahaliitujia, vesi-/sormivärejä jne.
Lasitettuja kehyksiä

Jokainen perhe saa tehdä yhdessä A3-kokoisen taideteoksen, jossa voi olla vaikka perheenjäsenten, kodin ja harrastuksien kuvia. Tekemiseen voi käyttää erilaisia kyniä, tusseja, vesivärejä jne. Kun teos on kuivunut, se skannataan ja tulostetaan sopivan kokoiseksi taulukehykseen.

LINTUPERHE

Tarvitset:

Kartonkia
Liimaa
Kyniä
Lankaa
Sakset

Asetetaan toinen jalka kartongille ja piirretään sen muoto. Tehdään sama molemmille käsille ja leikataan linnun osat, jonka jälkeen liimataan ne linnun muotoon.

Koko perheen linnut voi kiinnittää lankaan ja ripustaa roikkumaan.

NAAMARIT

Tarvitset:

Kartonkia
Kyniä, tusseja
Sakset
Kuminauhaa
Nitoja
Koristeita (esim. helmiä, kimalleliimaa, höyheniä)

Piirrä kartongille halutun näköinen naamari. Leikkaa irti ja koristele. Leikkaa sopivan kokoinen pätkä kuminauhaa ja kiinnitä se naamariin nitojalla.

MEIDÄN RYHMÄ -PUU

Tarvitset:

Ruskeaa kartonkia
Värikköisiä kartonkeja
Sakset
Sormivärit

Leikkaa ruskeasta kartongista pitkä puunrunko ja oksia ja kiinnitä ne seinään. Jokainen perhe saa itselleen yhden oksan, johon perheenjäsenet saavat kiinnittää sormiväreillä tehdyn oman kädenjälkensä. Puu voi olla kerhotilan seinällä koko kerhon keston ajan ja perheiden määrän kasvaessa siihen voi aina lisätä uusia oksia.

Liikunta

LATTIA ON LAAVAA!

Lattialle rakennetaan erilaisia esteitä. Ohjaajan huutaessa "Lattia on laavaa!" jokaisen on kiirehdittävä pois lattialta jonkin esteen päälle.

PUUNHALAUS-HIPPA

Valitaan yksi hippa. Hippa yrittää saada koskettua jotain muuta pelaajaa. Saatuaan kiinni jonkun, hippa vaihtuu. Pelaaja on turvassa, kun hän halua puuta.

POLTTOPALLO

Leikkialueelle piirretään iso ympyrä. Leikkijät seisovat ympyrässä ja yksi leikkijöistä seisoo polttajana ympyrän ulkopuolella. Polttaja yrittää pallolla osua ympyrän sisällä olevia polven alapuolelle. Polttaja ei saa astua ympyrän sisään. Ne, joihin osuu joutuvat myös polttajiksi. Viimeiseksi ympyrään jäänyt on voittaja.

Tarvitset: pehmeä pallo

HIIRENHÄNTÄ

Yksi leikkijöistä pyörittää naruja matalalla. Toiset leikkijät seisovat pyörittäjän ympärillä ja yrittävät hypätä narun yli aina kun se tulee kohdalle. Jos joku sotkeutuu naruun, hänestä tulee pyörittäjä.

Tarvitset: Hyppynaru

SEURAA JOHTAJAA

Yksi leikkijöistä valitaan johtajaksi ja kaikkien on seurattava häntä sekä matkittava kaikkea, mitä hän tekee. Jokainen leikkijä pääsee vuorollaan johtajaksi. Johtaja voi esimerkiksi taputtaa käsiään, nostaa kädet päänsä päälle, kiertää esteitä, hyppiä jne.

KAHDEN TULEN VÄLISSÄ

Suorakaiteen muotoinen pelialue jaetaan kahtia ja leikkijät jaetaan kahteen joukkueeseen. Joukkueet asettuvat omille puolilleen. Joukkueet heittelevät toisiaan pallolla. Jos pallo osuu (pään alapuolelle), pelaaja palaa ja siirtyy toiselle kenttäpuoliskolle takapolttajaksi. Kopista ei pala, mutta jos pallo tippuu, pelaaja palaa. Myös viivan päälle astumisesta palaa. Pallon kiinni saanut saa seuraavan heittovuoron, samoin se joka palaa, saa seuraavan heittovuoron. Peli päättyy kun toisen joukkueen kaikki pelaajat on poltettu.

Tarvitset: pehmeä pallo

KOSKETA VÄRIÄ

Ohjaaja antaa ohjeen, esimerkiksi "kosketa keltaista". Ohjaaja käyttää apunaan värikortteja. Leikkijät etsivät kyseisen värin omista vaatteistaan tai varusteistaan ja koskettavat sitä. Kun väri on löydetty, ohjaaja huutaa uuden värin. Leikkiä voi pelata myös siten, että väriä etsitään muista leikkijöistä.

Tarvitset: värikortteja

ILMAPALLO

Iso ilmapallo heitetään lattialla seisovien leikkijöiden keskelle. Kukin yrittää pukkia sitä päällään niin, ettei se putoa lattialle. Leikkiä voidaan helpottaa siten, että käsilläkin saa koskea ilmapalloon. Voidaan toteuttaa perheittäin ja katsoa mikä perhe pystyy pitämään ilmapallon ilmassa pisimpään.

Tarvitset: Ilmapalloja

Temppurata

Kuhunkin temppuradan pisteeseen varataan noin 10 minuuttia. Sujuvuuden lisäämiseksi ohjaajia kannattaa olla useampia valvomassa ja ohjaamassa pisteitä. Kilpailuhenkemmän temppuradan saa aikaa ottamalla ja pisteitä laskemalla.

Hiekalla täytettyjen tölkkien kaataminen tennispalloa heittäen

Vedellä täytettyjen muovipullojen keilaaminen palloa vierittäen

Renkaanheitto

Jalkapallon kuljetus

Hypynaru

Hernepussien heitto pistetyihin koreihin

Perheiden tulee tiiminä alustoja siirrellen edetä eteenpäin koskematta lattiaan. Alustoja yksi vähemmän kuin perheenjäseniä.

Tasapainottelua

Metsäretki

Perheille jaetaan tulostetut kuvia luonnosta löytyvistä asioista, joita heidän tulee etsiä ja kerätä lähiympäristöstä. Vuodenajasta riippuen voidaan etsiä eri asioita. Esimerkkinä oleva lista on laadittu loppukeväistä retkeä varten. Retken lopuksi voidaan yhdessä tarkastella retken saalista.

				
1. Koivunlehti	2. Kuusen neulaset	3. Pihlaja	4. Leskenlehti	5. Sammal (Ota vain vähän!)
				
6. Sinivuokko	7. Valkovuokko	8. Kivi	9. Sulka	10. Männyn käpy
				
11. Vaahteranlehti	12. Mustikanlehti	13. Puolukanlehti	14. Männyn neulaset	15. Kuusen käpy
				
16. Keppi / Oksa	17. Haapa	18. Voikukka	19. Pajunkissa	

20. Etsi jotain, joka ei kuulu luontoon! Find something that doesn't belong to nature!

Kuvat: Pixabay.com

Lähteet

Tarkemmat lähteet löytyvät opinnäytetyön lähdeluettelosta: Koski, N. & Toivola, T. 2020. Turvapaikkaa hakevien lapsiperheiden tukeminen toiminnallisilla menetelmillä - Opas Pansion vastaanottokeskuksen perheiden kanssa tehtävään kerhotoimintaan. Turku: Turun ammattikorkeakoulu

Metsäretkikuvat: Pixabay.com

